

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Terje Õunapuu

PÕHIKOOLI III KOOLIASTME LOOVTÖÖDE JUHENDAJATE TOETAMINE

Magistritöö

Juhendajad: Marvi Remmik, PhD

Ele Viskus, MA

Viljandi 2024

RESÜMEE

Põhikooli III kooliastme loovtööde juhendajate toetamine

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, kuidas üldhariduskoolides toetatakse loovtöid juhendavaid õpetajaid ning millised on nende vajadused ja ootused seoses loovtööde juhendamisel? Uurimistöö probleem tuleneb asjaolust, et varasemalt on läbi viidud väheseid erinevaid loovtööde teemalisi uurimusi, kuid ei ole informatsiooni selle kohta, millisena näevad põhikooli III kooliastme õpetajad iseenda motivatsiooni, vajadusi ja takistusi loovtööde juhendajateks saamisel ning kes ja kuidas tagab juhendajale vajaliku/tõhusa toetuse ja tugimeetmed selle olulise ülesande täitmisel.

Uuringu eesmärgi täitmiseks viidi läbi kvalitatiivne uurimus, mille raames koguti andmeid poolstruktureeritud intervjuuga üheteistkümnelt üldhariduskooli õpetajalt, kes omasid kokkupuudet loovtööde juhendamisega põhikooli III kooliastmes. Andmeanalüüsiks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi meetodit. Uurimuse tulemustest selgus, et loovtööde juhendamine on juhendajate endi arvates põnevust ja enesearengut pakkuv, kuid ajapuuduse tõttu osutub juhendamine enamasti keerukaks lisakoormuseks, mida tahetakse kindlasti võrdselt jagada oma kolleegidega, üksteisele seal juures toeks olles ning kogemusi jagades ja vahetades. Suured ootused on juhendajatel kooli juhtkonnale, sest nemad mängivad peamist rolli koolikultuuri loomisel, peavad vastutama õpetajate ettevalmistuse, õppesisu, õpikeskkonna üle. Loovtöö juhendajad vajavad muutusi toimiva nüüdisaegse õpikeskkonna suunas, kus loovtöö on lõimitud õppeprotsessi loomuliku osana.

Võtmesõnad: loovtöö, loovtöö juhendamine, põhikooli III kooliastme loovtöö, õpilastööde juhendamine.

ABSTRACT

Supporting the supervisors of creative works in lower-high school

The aim of the master's thesis is to find out how the teachers supervising creative works are supported in general education schools. Also what are their needs and expectations regarding the supervision of creative works. The research problem stems from the fact that few studies on creative work have been conducted in the past. There is no information about how the lower- secondary- school teachers see their motivation, needs, and obstacles in becoming a supervisor; who and how provides the supervisor with the necessary and effective support and support measures in the performance of this important task.

This master's thesis is an empirical, qualitative, descriptive research in its nature. Data was collected by semi-structured interviews from 11 teachers who had had contact with the supervision of creative works in the lower- secondary- schools. Qualitative inductive content analysis method was used for data analysis. The result of the research revealed that the supervision of creative works is exciting and self-developing according to the supervisors themselves. However, due to the lack of time, supervising usually turns out to be a complex additional burden that you want to share equally with your colleagues, being a support to each other. The existence of opportunities and conditions for sharing and exchanging experiences was considered important. Teachers have high expectations of school management, because they play the main role in creating the school culture, must be responsible for teacher preparation, learning content and learning environment. Supported in this way, supervisors are satisfied and share effective and inspiring practices.

Key words: creative work, supervision of creative work, creative work in lower- secondary- school, supervision of student works.

SISUKORD

RESÜMEE	2
ABSTRACT	3
SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILINE RAAMISTIK	8
1.1. Loovtöö põhikooli III kooliastmes.....	8
1.2. Loovtööde juhendamine põhikooli III kooliastmes.....	9
1.3. Ootused õpetajatele loovtööde juhendamise kontekstis.....	11
1.4. Varasemad uuringud ja seosed juhendamisega.....	13
2. METOODIKA	16
2.1. Valim.....	16
2.2. Andmekogumine.....	17
2.3. Andmeanalüüs.....	18
3. TULEMUSED	20
3.1. Juhendajate võimalused, motivatsioon ja ootused.....	20
3.2. Juhendajate vajadused ja ressursid.....	26
3.3. Kooli roll ja juhendajate soovitud toetusmeetmed.....	31
4. ARUTELU	36
KASUTATUD ALLIKAD	41
LISAD	46
Lisa 1. Intervjuu kava.....	46
Lisa 2. Lihtlitsents.....	47

SISSEJUHATUS

Eesti haridusmaastik on jõudnud muutuste vajaduse kriitilise piirjooneni, kus koolis õppetöö ümbermõtestamisele ja struktureerimisele suunab nii nüüdisaegne õpikäsitus (NÕK)(HTM, 2020), kui ka sellega otseselt kokku sobitav SA Kutsekoja poolt välja toodud tööelu üldoskuste kokkuvõtte(Kutsekoda, 2022), mis viitab omakorda põhikooli riiklikus õppekavas (PRÕK)(Vabariigi valitsus, 2011) välja toodud üldpädevustele ja nende arendamise tähtsusele meie tänases koolis. On oluline, et tööellu saabuksid 21.saj oskustega töötajaid, mida muutuv maailm hädasti vajab. Selleks on koolides vaja tähelepanu pöörata NÕK õpieesmärkide seadmisele - enesejuhitud õpe, koostöine õpe, emotsionaalne rahulolu, sisemine motivatsioon, valmisolek ebakindluseks, sallivus, refleksioonioskus (Pedaste, s.a.). Üks oluline eelnimetatud õpieesmärkide poole liikumise viise on põhikooli III kooliastmes läbiviidav loovtöö, mille ülesandeks on anda õpilasele võimalus oma loova potentsiaali arendamiseks ja väljendamiseks. Loovtöö koostamine on juhendatud protsess ning on alates 2011 aastast üks põhikooli lõpetamise eeldusi (Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, 2011).

Siinne magistratöö keskendub põhikooli III kooliastme loovtööde protsessi analüüsimisele/uurimisele, kus täpsemaks uurimisobjektiks on loovtööd juhendavad õpetajad, nende vajadused ja toetamine. Varasemalt on uuritud küll üliõpilastööde (Malva & Leijen, 2021) ja gümnaasiumi uurimustööde juhendamise seonduvat (Reinsalu et al., 2023), kuid loovtööde teemalisi uurimistöid on paraku läbi viidud üsna vähe, enamus toimusid ligi 8 aastat tagasi. Arvestades uurimustööde juhendatud protsessi olemust ja töö teostamise etappe (Kärtner, 2011), leiab uurija, et üldjoontes on ülikooli lõputööde ja gümnaasiumi uurimustööde juhendamise võimalik otsesid paralleele tõmmata ka põhikooli III kooliastme loovtööde juhendamise protsessi analüüsimisel.

Loovtööde teemaliste uuringute fookuses on olnud näiteks loovtööde hindamine lähtuvalt kujundavast hindamisest (Krull, 2016), loovtööde korraldamine ja juhendamine (Vilkes, 2016), loovtööde koostamisest seoses loodusainetega (Loime, 2016). Kõige värskema uuringu viis läbi Terje Tuisk (2020) teemal enesejuhitud õppimiseks vajalike pädevuste kujunemise toetamine loovtööde juhendamise protsessis, mille käigus analüüsiti lähemalt loovtööde protsessi korralduslikku poolt ja enesejuhitud õppimiseks vajalike pädevuste

arengu toetamist selles protsessis ühe põhikooli III kooliastme näitel. Loovtööde juhendamist käsitlevaid empiirilisi varasemaid uurimusi käesoleva töö autoril leida ei õnnestunud. Juhendajate vajaduste osas on võimalik eelmainitud uuringute seast pisut rohkem aimu saada Tuisu (2020) uuringu tulemuste põhjal, kus loovtöö etappide kaupa on kaardistatud õpilaste ja õpetajate poolsed probleemkohad ja vastastikused ootused.

Seoses Eestis probleemiks oleva nii õpetajate puuduse, kui ka selle ameti vähese atraktiivsuse (Valk, 2016) ning õpetajate ülekoormusega, kes ühtlasi on ka õpilastööde juhendajateks (Gabriel, 2022), siis leiab töö autor, et kindlasti on vaja tähelepanu pöörata loovtöid juhendatavatele õpetajatele. Näiteks on Austraalia sotsioloog Raewyn Connell (1985: 38 viidatud Kärtner, 2011) toonud välja, et üliõpilaste uurimistöö edukal teostamisel on suur roll neid juhendaval õpetajal. Juhendamine hõlmab erinevate osapoolte jaoks erinevaid eesmärke. Et kõikide osapoolte eesmärgid saaksid saavutatud, tuleb keskenduda juhendamisprotsessi ja protseduuride läbimõtlemisele ja edasiarendamisele (Kärtner, 2011).

Loovtööde korralduse osas on üldhariduskoolidele jäetud palju vabadust. Nii on igas koolis välja töötatud oma õppeasutuse spetsiifikat arvestav juhend, milles nõudmised ja ootused juhendajale võivad kooliti oluliselt varieeruda (Dreier, 2016; Osula, 2016). Ka teistes uuringutes on tõdetud, et juhendajad tõlgendavad oma vastutust ja rolli protsessis erinevalt (Roostik, 2015; Meitus, 2021) ning toovad uurimistöö koostamisega seotud probleemidena esile nii õpetajate kui õpilaste ajapuuduse (Tampere, Vahtre 2022), õpetajate suure töökoormuse, toetavate õppematerjalide ja koolituste vähesuse (Osula 2016). Vajadus õpetajate uurimistöö alaste teadmiste ja oskuste arendamiseks ilmneb ka Malva ja Leijeni (2021) ning Reinsalu jt (2023) uuringutest.

Millisena näevad aga Põhikooli III kooliastme õpetajad iseenda motivatsiooni, vajadusi ja takistusi loovtööde juhendajateks saamisel ning kes ja kuidas tagab juhendajale vajaliku/tõhusa toetuse ja tugimeetmed selle olulise ülesande täitmisel? Sellest tulenevalt on magistr töö eesmärk selgitada välja, kuidas üldhariduskoolides toetatakse loovtöid juhendavaid õpetajaid ning millised on nende vajadused ja ootused loovtööde juhendamisel?

Uurimistöö probleemist ja eesmärgist lähtuvalt otsin siinses töös vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Mis motiveerib õpetajaid loovtööde juhendajaks saamisel?
2. Millised on õpetajate kogemused loovtööde juhendajana tegutsemisel?
3. Millised on õpetajate peamised vajadused ja ressursid, mida nad vajavad loovtööde juhendajatena tegutsemiseks?
4. Kuidas saab kool õpetajaid toetada ja ette valmistada loovtööde juhendajaks saamisel?

Teema uurimiseni viis mind otsene praktiline vajadus loovtööde protsessi muutuste järele koolis, kus ise töötan. Isikliku juhendamise kogemuse taustal saab mitmeid paralleele tõmmata sarnaselt Tuisu (2020) uuringus esitletud uurimuse eelnevale ja algolukorrale ühe kooli näitel, mis inspireerib ise olema võimalike muutuste eestvedajaks ja algatajaks organisatsioonis, kus õpetajana töötan.

Töö esimene osa keskendub varasematele uurimustele, mis selgitavad loovtööde juhendamist, õpetajate rolli selles ning organisatsioonilist mõju. Teises osas kirjeldatakse käesoleva töö raames läbi viidud uuringut, sealhulgas metoodikat, andmeanalüüsi ja tulemusi. Töö kolmandas osas tutvustatakse uurimuse tulemusi ning arutletakse olulisemate uuringutulemuste üle.

Antud uurimistöö tulemuste põhjal saab koolides rakendada konkreetseid meetmeid, et toetada ja arendada õpetajate juhendamisoskusi, mis omakorda aitab parandada õpilaste loovtööde kvaliteeti ja edendada kooli üldist hariduskultuuri. Uuringu tulemused aitavad kaasa ka laiemale arusaamale õpetajate rollist loovtööde juhendamisel ja annavad aluse edasiseks uurimiseks ja praktilisteks lahendusteks selles valdkonnas.

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

1.1. Loovtöö põhikooli III kooliastmes

Kõik viimasel kümnendil riiklikult kehtestatud tasemehariduse õppekavad on rõhutanud õppijakesksust, võtmepädevuste olulisust, vajadust siduda õppeprotsessis uus teadmine olemasolevaga, lõimida see erinevate aine- ja eluvaldkondadega, õppida/õpetada mitte ainult faktiteadmisi, vaid õppida õppima ja probleeme lahendama ning teha seda meeskonnas (Eesti elukestva õppe strateegia, 2020). Sellised üleriiklikud ideed on heaks teenäitajaks ka põhihariduses, kui koolil on valmisolek nende reaalseks rakendamiseks. Põhikooli riikliku õppekava järgi on kõik eeldused elukestva õppe suunas liikumiseks justkui loodud, kus paragrahv 15 lõige 8 sätestab, et III kooliastmes korraldab põhikool õpilastele läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva loovtöö, milleks on uurimus, projekt, kunstitöö või muu taoline (Vabariigi Valitsuse määrus, 2023).

Eesti koolides on loovtööga tegeletud pea 13 aastat, niisugusena püstitati loovtöö ülesanne, mis sätestati 2011. a põhikooli riiklikus õppekavas kui põhikooli lõpetamise üks eeldusi. Loovtöö temaatika valib kool, täpsema teema valiku teevad õpilased. Loovtööd võib teha nii individuaalselt kui ka kollektiivselt. Loovtöö korraldust kirjeldatakse kooli õppekavas (VV, 2011). Seega on igal koolil võimalus läheneda loovtöö korraldusele tuginedes just oma kooli eesmärkidele, ressurssidele. Ühest küljest pakub see lähenemine haridusmaastikul uusi ja huvitavaid võimalusi, rikastades seeläbi õppeprotsessi.

Kui loovtöö oluliseks eesmärgiks on pakkuda õpilasele võimete kohast ning huvidest lähtuvat eneseteostuse võimalust ja toetada muuhulgas mitmeid enesejuhitud õppimise pädevuste kujunemiseks olulisi aspekte: õpimotivatsiooni, iseseisvat ja rühmas töötamist, probleemide lahendamist, kriitilist mõtlemist, argumenteerimis-, eneseväljendus- ja esinemisoskust, tegevuse kavandamise ja kavandatu järgimise ning tegevuse ja töö analüüsimise oskust, eneserefleksiooni kujunemist jne (Kulderknup & Raudsepp, 2011; Raudsepp & Liblik, 2017), siis erinevate koolide juhendmaterjalidega tutvumise valguses

on selge, et õpilaste ja juhendajate kogemused, tase ja tulemused on kooliti väga eriilmelised ja unikaalsed. Koolide loovtööde korraldamise ja juhendamise tase on erinev. Rohkem tuleks pöörata tähelepanu õpetajate ja koordinaatorite koolitamisele (Loime, 2016).

Koolides on loovtööde protsess üles ehitatud omanäoliselt ja see on olnud ka riigi taotlus loovtööde kohustuse sätestamisel, kuid samas on ka universaalseid aspekte, millele saaks loovtööde protsessi planeerimisel suuremat tähelepanu pöörata, et paremini toetada ennastjuhtiva õppija pädevuste kujunemist selles protsessis (Tuisk, 2020). Loovust ja tavapäraest õppeainetest väljapoole mõtlemist soodustava õpikeskkonna loomine on kindlasti kooli ülesanne (Liblik, 2017). See hõlmab ka õppekava osaks olevat loovtööde juhendit või muud kooli poolt selleks otstarbeks loodud regulatsiooni. Juhendis peaks olema kirjeldatud, kuidas loovtöö tegemine on korraldatud, milline on ajakava, kuidas toimub teema valimine, õpilaste juhendamine ja tulemuste esitlemine (Kulderknup & Raudsepp, 2011), see toetab loomingu mingisse kindlasse vormi ja raami paigutamist ning vormistamist, aitab näha ja ette kujutada lõpptulemust ja selleni jõudmist.

Loovtöö on hea vahend õppija üldpädevuste ja oskuste arendamiseks kui see tugineb juhendaja ja õppija sujuvale ja turvalisele koostööle ning on pühendatud suurema eesmärgi saavutamisele nagu ennastjuhtiv õppija või elukestev õpe PRÕK(3).

Üldpädevused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis ongi olulised inimeseks ja riigi kodanikuks kasvamisel.

1.2. Loovtööde juhendamine põhikooli III kooliastmes.

Koolis loodud keskkond, loovtööde läbiviimiseks välja töötatud protsessi soodustav süsteem ja õpilasi toetavad juhendajad on kriitilise tähtsusega nii loovtööde edukaks teostamiseks, kui ka selleks, et õpilased selle käigus teadlikult omandaksid ja rakendaksid enesejuhitud õpioskusi tegevuste ning protsesside planeerimisel ja elluviimisel (Heinla, 2017; Kikas, 2017; Tuisk, 2020).

Kolmandas kooliastmes õpetamine esitab suuri väljakutseid. Õpetaja ei saa olla pelgalt aine tutvustaja, vaid ta peab olema laiemas mõttes õpilaste arengu toetaja. Nagu ainete

õpetamisel, tuleb ka üldpädevuste arendamisel arvestada õpilaste arengutaseme, tunnetusprotsesside ja motivatsiooni iseärasuste ning olemasolevate teadmiste ja uskumustega. See, kuidas ja mida õpilane õpib, on õpetaja tegevusega seotud vahendatuna õpilase interpretatsioonist – sellest, kuidas õpilane õpetaja tegevusi tajub ja mõtestab ning sellele vastavalt tegutseb. RÕK-is toodud üldpädevuste arendamine on seega iga õpetaja ülesanne (Kikas, E., & Toomela, A., 2013).

Õpilased on suure tõenäosusega loovtöö protsessi alguses erinevate enesejuhitud õppimiseks vajalike pädevustega, aga toetava keskkonna loomisega on võimalik neid edasi aidata (English & Kitsantas, 2013). Kõige olulisem inimene selle protsessi juures peaks õpilasele olema tema juhendaja, kuna loovtöö on juhendatud õppeprotsess, mille käigus õpilane rakendab iseseisva töö oskusi ja omandatud teadmisi, arendab loovust ja kinnistab ning täiendab koolis omandatud (REKK, 2011). Juhendamiseks vajab aga juhendaja valmisolekut ja tööriistu, talle peab olema kättesaadav süsteemne metoodika ning mudelid, mida õpilase üldoskuste arendamiseks kasutada (Kutsekoda, 2022).

Õpilasega koos, tema tööle kaasa mõelda, teda motiveerida ja juhendada on tagasilöökidega ettearvamatu protsess, mis vajab juhendajalt palju aega, nõuab tähelepanu ja õiget juhendamise-motiveerimise strateegia valikut. Ka õpetajad vajavad teadmisi, kuidas olla õpilasele toetav partner (Porri, 2023).

Loovtöö valmimise protsessi esmased osapooled on tööd tegev õpilane ja tema juhendaja, kes mõlemad panustavad protsessi oma kogemustest lähtuvalt parimal võimalikul viisil. Tänapäeval peaks juhendamine olema eelkõige mitmetasandiline ja erivormiline õpidialoog, mille käigus muudetakse õppimine konkreetse õppija jaoks tõhusamaks, sügavamaks ja korrastatumaks. Juhendamine võiks seega olla otsene sild õpetamise ja õppimise vahel (Kärtner, 2011). Selleks, et õppimine ja õpetamine hästi toimiksid, peab kahe osapoole vahel olema kindlasti ka eriline suhe. Õpetaja ja õpilase vahel peab olema teatav side, sild, ühenduslüli (Gordon, 2006).

Õpidialoogi pidamine loovtöö kontekstis nõuab õpetajalt kindlasti uurimustöölalast kirjaoskust (mida nähakse ühe osana üldpedagoogilisest teadmisest), teemat puudutavates teadusartiklites on välja toodud eri lähenemiste ühisosa, mille järgi kuuluvad uurimistöölalase kirjaoskuse hulka teadmised uurimistöö metoodikast ehk uuringudisainidest, andmekogumise meetoditest, andmeanalüüsist ning tulemuste interpreteerimisest (Malva & Leijen, 2021). Selle uuringu raames selgus, et

uurimistöölase kirjaoskuse kujunemist tuleb rohkem toetada ning kõige rohkem toetust vajavad just töötavad õpetajad.

Loovtöö koostamine on kohustuslik õppetöö osa alates 2011 aastast. See on vastutusrikas ja mitmetahuline protsess. Kunstiteadlane Anneli Porri võtab ühe autorina ning projekti “Loo ja Uuri” (Arov *et al.*, 2022) läbiviijana saadud kogemuste põhjal loovtöö protsessi puudutavad tulemused kokku sõnadega: ”Hoolimata juhendajatest ja koolides kasutusel olevatest kirjalikest juhenditest tundub, et õpilased siiski ei saavuta selle töö tegemiseks vajalikke oskusi ja hoiakuid. Rääkimata nii õpilaste kui juhendajate pettumusest, väsimusest, motivatsioonipuudusest ja stressist ning sellest, et loovus ja looming võib töös kaduma minna (Porri, 2023).”

1.3. Ootused õpetajatele loovtööde juhendamise kontekstis

Loovtöö, kui põhikooli lõpetamise eeldus, seab juhendajatele kõrged nõudmised. Õpetaja loob vaimselt ja emotsionaalselt turvalise, arengut ja loovust toetava koostöise ning üksteist arvestava õpikeskkonna, lähtudes erinevate õppijate vajadustest ja õpieesmärkidest ning järgides inimõigusi, Eesti põhiseadust, laste õigusi ja organisatsiooni kodukorda; lahendab distsipliiniprobleeme, kaasates vajadusel kolleege, tugispetsialiste ja lapsevanemaid; kasutab olukorrale sobivaid suhtlusviise; on hea kuulaja (Kutsekoda, 2020). Lisaks riiklikele ootustele, on igas koolis välja töötatud oma loovtööde korraldamise ja läbiviimise juhend, milles nõudmised ja ootused juhendajale varieeruvad (Dreier 2016; Osula 2016). Juhendajad tõlgendavad oma vastutust ja rolli erinevalt (Roostik 2015; Meitus 2021) ning toovad uurimistööga seotud probleemidena esile õpetajate ja õpilaste ajapuuduse (Tampere, Vahtre 2022), õpetajate suure töökoormuse, toetavate õppematerjalide ja koolituste vähesuse (Osula, 2016). Vajadus täiendada töötavate õpetajate uurimistöölaseid teadmisi ja oskusi ilmneb ka Liina Malva ja Äli Leijeni (2021) uurimistöölase kirjaoskuse uuringust (Reinsalu *et al.*, 2023).

Suutlikkus õppija eripäradega arvestada ja võimekus uurimuslikku õpet ja protsessi juhtida ning läbi viia, on juhendajatele püstitatud olulised ootused. Iga juhendaja soovib olla edukas ja õnnestuda sellel teekonnal. Juhendajaid nõustavat ja toetavat materjali on

mitmeid, Rohtla (2002) on oma juhendmaterjalis “Uuriva õppetöö planeerimisest ja juhendamises” välja toonud mitmeid nõuandeid juhendajale, mis aitaksid neil olla edukad. Neid lugedes, torkab antud töö kontekstis aga silma fookus, kus peamine on õpilaste vajadustele keskendumine, mitte juhendaja enda heaolu ja vajadused.

Juhendajat toetavamas stiilis soovitusi, mis aitavad tal kohaneda erinevate ootustega, võib leida REKK (2011) juhendmaterjalist, kus on välja toodud loovtöö juhendamise põhimõtted, mis arvestavad ka juhendaja vajaduste ja võimekusega, sest esmalt on rõhutatud, et juhendaja ja õpilase töökoormus ei tohiks loovtöö käigus oluliselt suureneeda.

Eelpool nimetatud soovitude võrdlusesse saab paigutada ka Kärtneri üliõpilaste uurimustööde juhendamise ja tagasisidestamise käsiraamatus (2011) antud ülevaate Anne Lee poolt iseloomustatud viiest juhendamisstiilist. Antud uurimuse autori arvates rõhutab see juhendajate eriilmelisust ja autentsust ning samas on oluline teada, kuidas juhendamise erinevates etappides võib osutada vajalikuks erinevate juhendamisstiilide kasutamine, ent samal ajal võib juhendajale omane olla vaid üks või paar Lee poolt kirjeldatud juhendamisstiili.

Juhendamisstiili valik võib olla seotud institutsionaalsete väärtuste ja kokkulepetega, ent sõltub suurel määral eelkõige sellest, mida mõistab juhendaja juhendamise all (Kärtner, 2011).

Juhendajatele seatud ootusi aitab mõtestada ka Brew ja Peseta (2004 viidatud Kärtner, 2011) poolt välja toodud 10 omadust ja tegevust, mis heal juhendajal peaks olema või mida ta peaks valdama.

- Huvi juhendamise vastu
- Hea juhendamistavade kasutamine
- Selgete ja eesmärkide ja ootuste olemasolu ja dokumenteerimine
- Produktiivsed ja regulaarsed kohtumised juhendatavaga
- Juhendamisprotsessi efektiivne haldamine
- Vastutuse jagamine
- Avatud suhtlemine
- Mitmekesine juhendamisvõtete repertuaar
- Oma juhendamisoskuste kriitiline analüüs ja hindamine
- Juhendamisalase kirjaoskusega kursisolek

Uuringud kinnitavad, et juhendaja valik ja isik on õpilastele oluline ehk neil omakorda on püstitatud kindlad ootused oma tööd juhendavale õpetajale. Tartu koolides läbi viidud uuringu põhjal oli õpilaste arvates alguses väga raske valida endale sobivat teemat ja juhendajat, aga kui see oli tehtud, siis hakkas enamustel töö laabuma (Vilkes, 2016). Ehk siis ootused loovtööde juhendajatele on kõrged nii institutsioonide kui ka õppija vaatenurgast, mis paneb juhendajate õlgadele suure vastutuse, küsimata, kas ja mil määral on nad ise selle võtmiseks valmis.

1.4. Varasemad uuringud ja seosed juhendamisega

Antud uurimuse taustsüsteemi sobib hästi Tuisu (2020) uuring, mille eesmärk oli töötada välja soovitud loovtööde protsessi kohendamiseks moel, mis aitaks paremini toetada õpilaste enesejuhitud õppimiseks vajalike oskuste arengut loovtöö protsessis ja vajadusel täiendada neid teooriast lähtuvalt. Peale koolis toimuva protsessi igakülgselt analüüsi Zimmermani ja Molyani mudeli (2009 viidatud Tuisk, 2020) alusel selgus, et mitmed enesejuhitud õppimiseks vajalikud oskused ja ennastjuhtiva õppimise aspektid on loovtöö protsessis vähe toetatud või ei ole neid üldse adresseeritud. Uuringu peamine tulemus oli nende aspektide esiletoomine ja ettepanekute tegemine täiendusteks senises loovtööde protsessis, et enesejuhitud õppimise pädevused selles edaspidi paremini toetatud oleks (Tuisk, 2020). Käesoleva töö autori jaoks on Tuisu (2020) uuringu tulemused olulised, kuna loovtöö protsessis esineda võivad probleemid tuuakse välja ka juhendaja vaatenurgast.

Raina Vilkes (2016) Tartu koolides läbiviidud uurimuses osalenud loovtööde koordineerijad täheldasid, et kõige tähtsamaks teguriks loovtööde korralduse juures on koostööoskus erinevate sihtrühmade vahel. Kui kollektiiv on üksmeelne ja valmis koostööks, siis sujub iga ettevõtmine ning kui õpetajad on valmis õpilastega koostööd tegema väljaspool oma ainetundi, siis võidavad loovtöö kohustusest kõik osapooled. Koordineerijad täheldasid, et palju on vaja juhendajatega koos tegutseda loovtööde juhendi parendamisel ja ajakava planeerimisel, siis nad tunnevad ennast olulise osana protsessis ning tunnevad teiste kollektiiviliikmete toetust (Vilkes, 2016).

Liina Malva ja Äli Leijen (2021) viisid läbi uuringu üliõpilaste, õpetajate ja õppejõudude uurimistöö alase kirjaoskuse kohta. Uurimuse tulemused osutasid, et õpetajate uurimistööalane kirjaoskus on kutsestandardis küll kirjeldatud, kuid praktikas see piisavalt kogu oma mitmekülgsuses ei rakendu. Uuringus osalenud õpetajad tunnistasid, et teadusartiklitest info otsimisele eelistavad nad pigem praktilise suunitlusega koolitusi ning arutelusid kolleegidega (Malva & Leijen, 2021). Samuti tegid uuringu autorid ettepaneku, mille kohaselt ülikool saab toetada õpetaja, kui uurija kujunemist ühiste projektide või professionaalse kogukonna loomise kaudu, mis hõlmaks nii ülikooli õppejõudusid, õpetajaid kui ka kooli juhtkonda ning pakuks õpetajatele väljundit teadmiste jagamiseks (Cochran-Smith & Lytle, 1999). Õpetajate uurimistööalase kirjaoskuse kujunemist mõjutavad ka professionaalse arengu võimalused, sealhulgas koostöövõimalused kolleegide vahel (Evans et al., 2017).

Rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS (2008, 2013) kohaselt ei tee Eesti õpetajad aga piisavalt professionaalset koostööd, näiteks kolmandik õpetajatest pole kunagi külastanud kolleegide tunde, andnud neile tagasisidet ega õpetanud ühtse meeskonnana samas klassis. Samas toovad Pille Slabina ja Katrin Aava (2019) oma uurimuses välja, et just õpetajate koostöine õppimine, peamiselt professionaalsed koostöövõrgustikud, on oluline tugi hariduse muutustega kohanemisel ning nende mõtestamisel ja omaks võtmisel (Brouwer, Brekelmans, Nieuwenhuis, & Simons, 2012; Daly, Moolenaar, Bolivar, & Burke, 2010; Hargreaves, 2006, viidatud Slabina & Aava, 2019).

Sama oluline nagu on õpetajate ja juhendajate koostööoskus, sellega eeskujuks olemine oma õpilastele on vajalik ka juhendajate professionaalne areng ja selle väärtustamine. Professionalismi, õppimise ja identiteedi kontseptsioonide sidumise teemalise artikli esimeses osas esitavad Manon C. P. Ruijters ja P. Robert-Jan Simons (2020) ülevaate teadusuuringutest ja teooriatest, mis käsitlevad professionaalset ja töökohal õppimist. Kuna juhendajateks on õpetajaskond, kes pidid juhendamist õppima/praktiseerima töökohal olles, alates 2011 aastast, siis paigutab uurija antud töö kontekstis olulisele kohale artiklis välja toodud õppemaastiku metafoori (Ruijters & Simons, 2006).

Õpetaja pidev õppimine ja eneseareng on tõhusa juhendamise ja hariduse kvaliteedi parandamiseks tähtis ja vajalik. Iga kooli ja selle heaks toimetavate inimeste panuse kvaliteedi üks kriteerium on nende motivatsioon ja võimekus pidevaks ajas muutuvaks

enesemääratluseks, eesmärkide ja selleks vajalike tegevuste hierarhia määratlemiseks ja teostamiseks (Sutrop *et al.*, 2016).

Seega võib kokkuvõttes väita, et varasemad õpetajate akadeemilist kirjaoskust ja juhendamisoskusi puudutavaid uuringuid rõhutavad osapoolte koostöövajadust, enesejuhitud õppimise oskuste arendamise ja õpetajate professionaalse arengu tähtsust loovtööde juhendamise kontekstis.

2. METOODIKA

Vastavalt uuringu eesmärgile, valiti empiirilise uuringu läbiviimiseks kvalitatiivne uurimisviis, et loovtööde juhendamise seotud fenomeni kirjeldada ja mõista.

Kvalitatiivse uurimistöö lähtekoht on tegeliku elu kirjeldamine, püütakse ennekõike leida ja avalikkuse ette tuua tõsisaju, selle asemel et tõestada juba olemasolevaid väiteid (Hirsjärvi jt 2005).

2.1. Valim

Uuringus kasutati sihipärast valimi moodustamise strateegiat, kus uurija püüdis leida kõige ideaalsemad intervjuueeritavad uurimuse eesmärgi saavutamiseks (Rämmer, 2014). Antud töö taustal pidas uurija vajalikuks analüüsida erinevate koolide loovtööde juhendajate juhendamise kogemusi. Valides juhendajaid peamiselt nii erineva kogemuse, kui ka kooli korraldusliku süsteemi ja erinevate õpilaste arvude poolest. Uuringu valimi moodustasid 11 loovtöö juhendamisega kokku puutunud õpetajat Eesti erinevatest piirkondadest ja koolidest.

Uuritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks jätab uurija esitamata õpetajate täiendavad taustaandmed ja täpsemad piirkonnad, kus asuvad koolid, milles juhendamispraktikad on toimunud või hetkel toimumas.

Intervjuude läbiviimise ajal omasid uuritavad erinevat loovtööde juhendamise seotud kogemust (vt tabel 1). Uuringus osales üks endine koolijuht, ning kümme õpetajat, kellel on erinev loovtööde juhendamise kogemus. Uuritavateks valiti üks loovtööde koordinaator, neli alla viie aastase kogemusega juhendajat ja viis kogenud õpetajat ligi kümneaastase ja pikema kogemuse pagasiga.

Tabel 1. *Individuaalintervjuudes osalenute andmed?*

Intervjueeritav	IA	IB	IC	ID	IE	IF	IG	IH	II	IJ	IK
loovtöö protsessi kogemus	ca 5a	ca 3a	ca 5a	ca 1 a	5 a	ca 10a	ca 10a	ca 5a	üle 10 a	ca 5a	üle 10 a

2.2. Andmekogumine

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks viis uurija 2024 aasta veebruaris läbi kvalitatiivse uurimuse, mille raames toimus üksteist poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuud on mugav kasutada fenomenoloogilistes uurimistöodes, kus soovitakse uurida varjatud nähtusi ja nende tunnuseid.

Intervjuu kava pani uurija paika lähtuvalt töö eesmärgist ja uurimisküsimustest. Sellest tulenevalt jagunesid küsimused kolme plokki (vt lisa 1). Intervjuu kavandamisel pandi kirja uurimisküsimused, mille alla toodi välja omakorda teemat(fenomeni) avada võimaldavad alaküsimused. Küsimuste esitamise järjekorra määras intervjueerija, kes vajadusel küsimusi ümber sõnastas ja juurde lisas (Õunapuu, 2014) lähtudes intervjueeritava poolt juba antud vastuste sisust ning suunast. Valminud kava alusel viis uurija esmalt läbi prooviintervjuu, mille järel ei tehtud intervjuu kavas suuri muudatusi ning intervjuu tulemused arvati uurimuse andmestiku hulka (IA). Intervjuudes osalemine oli vabatahtlik ja toimus osalejate informeeritud nõusolekul.

Kümme läbiviidud intervjuud toimus Microsoft Teamsi keskkonnas, mis kiirendas ja lihtsustas oluliselt uuritavatega kohtumise aja ja paiga leidmist, kuna osapooled ei pidanud selleks ajas ja ruumis asukohti muutma. Vestlused salvestati samuti Teamsi keskkonnas. Vaid ühel juhul oli võimalik leppida kokku otsekontaktis intervjuu toimumise aeg, mille salvestamiseks kasutasin telefoni diktofoni.

Ühe intervjuu kestus oli keskmiselt 45 minutit, mille algul tutvustati uuritavatele uurimistöö eesmärki, küsiti luba intervjuu salvestamiseks ja andmete transkribeerimiseks

ning informeeriti uuringus osalenut konfidentsiaalsuse tagamise tingimustest. Kõik uuritavad olid nõus uuringus osalema, andsid salvestamiseks ja edasisteks vajalikeks toiminguteks loa ning planeeritud intervjuud toimusid vastavalt plaanile 100% ulatuses. Uuriija tagas anonüümsuse nimetamata osalejate ja intervjuudes mainitud isikute nimesid, samuti ei nimetata asutusi millest juttu tuli.

Seejärel uurija transkribeeris kõik 11 salvestatud intervjuud, milleks kasutas veebipõhist kõnetuvastus keskkonda (Olev & Alumäe, 2022). Kokku saadi transkriptsioone 105 lk.

2.3. Andmeanalüüs

Andmeid analüüsisin kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodil. Kuna varasemad uurimused loovtööde juhendamise teemal otseselt puuduvad, siis lähenes uurija teemale kasutades induktiivset meetodit. Induktiivses lähenemises andmeanalüüsile tuleb kõige paremini esile kvalitatiivse sisuanalüüsi üks tugevusi – uurimuses osalejate maailma mõistmine ja nende tõlgenduste ning tähendussüsteemide uurimine (Kalmus et al., 2015).

Andmeanalüüs algas intervjuude transkriptsioonide korduva lugemise tulemusena. Nii saadi andmetest ülevaade ja seejärel toimus materjali kodeerimine ning sisu koodide järgi kategooriatesse jagamine. Analüüs viidi läbi QCAMap.org (Qcamap.org, s.a.) veebirakenduse kaasabil.

Tähendusliku üksuste ehk analüüsiühikute leidmisel kasutasin programmi QCAMap.org kaasabi (Mayring, 2014). Intervjuude tähenduslike üksuste kodeerimisel ja kategoriseerimisel moodustus iga uurimisküsimuse juurde teatud hulk koode, mille abil töös püstitatud eesmärki analüüsida ja kirjeldada. Kuna kaaskodeerijat kaasata ei õnnestunud, siis uurimistulemuste usaldusväärsuse tagamiseks kodeeris uurija saadud andmeid aja möödudes uuesti ning tulemusi eelnevaga võrreldes ei viidud sisse märkimisväärseid muudatusi.

Tabel 2. *Koodipuu näide*

Kategooria	Kood
<i>Huvitav töö, enesearengut toetav</i>	<ul style="list-style-type: none"> -Juhendamine on põnev -Huvitavad/väljakutseid pakkuvad teemad/kogemus -Nägemine, kui õpilane teeb oma kätega ise midagi valmis -Juhendamise nautimine, soovimine/vältimine -Huvitavad ja meeldejäävad õpilased/erilist tuge vajavad õpilased -Eneseareng

Andmeanalüüsi tulemusel kujunesid vastusena uurimisküsimustele („Millised on õpetajate peamised motivatsioonid juhendajaks saamisel ja kogemused loovtööde juhendajana tegutsemisel?“) järgmised kategooriad: 1) huvitav töö, enesearengut toetav; 2) aeg/valmisolek tööks/koostöök; 3) juhendaja ja õpilase kompetentsus; 4) juhendaja ja juhendamise väärtustamine. Teise uurimisküsimuse („Millised on õpetajate peamised vajadused ja ressursid, mida nad vajavad loovtööde juhendajatena tegutsemiseks?“) kategooriateks kujunesid: 1) juhendmaterjalid/süsteem /kokkulepped; 2) loovtöö protsessiks ette valmistunud õpilane; 3) ajapuudus; 4) toetus ja tagasiside; 5) oman teadmisi ja kogemusi neid jagatakse; 6) loovtöö teema kõnetab. Ning kolmanda uurimisküsimuse („Kuidas saab kool õpetajaid toetada ja valmistada ette loovtööde juhendajateks saamisel?“) kategooriateks kujunesid: 1) kooli toetus; 2) koolipoolne läbimõeldus; 3) kool kaasab; 4) loovtöö meeskond/vastutaja; 5) suhtumine ja eesmärgid.

3. TULEMUSED

Järgnevalt esitletakse, milliseid uurimistulemusi kodeerimine ja andmeanalüüs antud küsimuses uurijale andis. Tulemusi ilmestatakse tsitaatidega individuaalintervjuudest.

3.1. Juhendajate võimalused, motivatsioon ja ootused

Aeg/valmisolek tööks/koostööks

Loovtööde juhendamine põhikooli III kooliastmes on roll, mille kandmise ja vastuvõtmise kohustusele ja paratamatusele kõikide intervjuude alguses üksmeelselt tähelepanu juhiti. Juhendamine on seadusest tulenevalt, tööalane asjade loogiline käik ja enamasti ikka kohustus, mis on meeskonnaliikmete vahel enam vähem võrdselt ära jagatud, kuid halvemate näidete puhul oli loovtööde juhendamise osas vastutama pandud oluline vähemus õpetajaid/õpetaja, kui reaalne vajadus ette oleks näinud, mistõttu on üks osa õpetajaid seetõttu tööga väga ülekoormatud.

„Pigem sa võtad seda ikka natukene nagu sellist kohustust.“(IC)

„Vot vahet ei ole, kas sa tahad või ei taha, sa teed, eks ju, räägime ära.“(IF)

Aeg on tänapäeva koolis väga kalli hinnaga ressurss, mis oli ka loovtööde juhendamisest rääkides üks esile kerkinud murekoht. Ajapuudus on oluline märksõna, kui uurime juhendamise võimaluste, motivatsiooni ja ootuste konteksti loovtööde juhendamise seisukohalt. Mitmel juhul ei varjatud sellega seonduvaid segaseid tundeid, mis tahest tahtmata soodustavad väljamõeldud, loomingulisi, kohustustest kõrvale hiilimise viise.

„Ma nagu mõistan pidevalt, et tegelikult selline tervikpildist arusaam, et noh, millist rolli tegelikult mängib loovtöö, eks ju/.../see on kunagi olnud väga tark inimene, kes selle välja mõtles, et selline asi võiks olla, eks ju. Aga selle eesmärgini liikumine on niukene konarlik ja täna ta on õpetajale ilmselt nagu mingi koorem. Tunnistan üles, et olen ise ka mõelnud välja mingi kohutavalt keerulisi pealkirju, et jumala pärast keegi mind ei valiks. On ju sellepärast, et see on tohutult tõsine lisatöö. Iga aastaga muutub keerulisemaks.“(II)

Ajapuudusest tingituna jääb juhendamise tegelemine muude võimaluste puudumisel sageli koolivälise aja otsimise kohustuseks, mis juhendajatele samuti ei meeldinud, see on põletav ja oluline aspekt, mis viitas töö tegemise võimaluste puudumisele, tekitas suuri ootusi parema aja kasutamise võimaluste loomise osas ning sellises olukorras lasti motivatsioonil langeda.

„No põhiline on Oma aeg, kas ma leian nagu piisavalt aega, et sellega tegeleda, et see on tegelikult töövälise ala, töövälise asi, ehk siis ma ei saa seda teha nagu tööajast...“(IE)

Kui ühele juhendajale langeb liiga suur arv juhendatavaid, siis probleem eskaleerub ja fookusesse tõuseb juhendaja koormus, millele nad ise lisasid veel õpilaste koormuse. Mõlemad on hõivatud ja vaba aeg omavahel enamasti kuidagi harmooniliselt ja koostööd soodustavalt kokku sobima ei taha hakata.

„ Mul on nad pidevalt kadunud, mina olen kusagil mujal, ma lepin mingisuguseid aegu kokku, siis on üks puudu, siis on teine puudu, siis üks on, aga teist ei ole. Omavahel nad rääkinud ei ole. Ja laperdab noh...“(II)

Üldise rahulolematuse foonil sai esile tõsta asjaolu, et kui koolis on loovtööde korralduse peale hästi mõeldud ja meeskonnas on toetav töökeskkond, siis juhendajad oma koormuse üle nii häälekalt ei kurtnud.

„Nutivahendeid kasutasid/.../ said kokku, siis nad tegid seda nagu vahetundidel ja üldse, et nad leidsid selle aja. Et ei olnud seda probleemi, et õpetajad oleks kurtnud, et see on nagu väga suur lisakoormus neile.“(IJ)

Siit edasi pöörati tähelepanu juhendajate puudusele, mis taas aja ja koormuse küsimusi veelgi kriitilisemalt esile kergitas. Ootused on võrdsetele võimalustele.

„Ja mul oli üheksa poissi ja üks tüdruk ja ütleme nii, et üks ainukene õpetaja minu kõrvalt soovis loovtöid juhendada“ (IG).

„Ei leitud juhendajaid, meil ei olnud õpetajad nõus juhendama, sest noh, selle eest nagu väga ei makstud midagi“ (IF).

Ajakasutuse parendamiseks oli osades koolides välja mõeldud süsteem, mis toetas meeskonna koostööd. Näitena võib välja tuua kaasjuhendamised. Samuti toodi sageli esile kodu ja kooli koostööd, kus juhendajaks oli lapsevanem, sest juhendaja ei pea olema ilmtingimata koolist ning kõige selle taustal jäi kõlama suurem ootus ja vajadus, et koolis oleks loodud keskkond ja tingimused, kus õpilane teeb oma töö ikkagi ise.

„Et, et noh, ütleme niimoodi, et tegelikult õpilase loovtöö ikkagi peab valmima väga paljude inimestega koostöös, eks ju, juhendaja roll on see, kes aitab seda arutelu ja diskussiooni selle noore inimesega pidada, et hoida seda fookust.“ (II)

„Tegelikult õppeprotsess peabki olema natukene sihuke, natuke nagu noh, neid piire kompama ikkagi, et nad pingutaksid ise ka, et ei ole niimoodi, et elu ongi lill.“ (IH)

Huvitav töö, enesearengut toetav

Kui ajaressurss ja loovtööde juhendamine tekitasid pinget ja soodustasid motivatsioonilangust, siis oma kogemustest ja tövõitudest rääkides tunnistati, et eriilmelised õpilased ja erinevad juhendamise kogemused on üks oluline motivaator juhendajatöö tegemisel. Õpetajad armastavad oma õpilasi ja oskavad nautida nii andekate, kui ka erivajadustega õpilaste juhendamist.

„Nemad olid küll hästi mestis tegema, nemad polnud elu sees midagi niisugust kogunud ja, ja tegime selle Ukraina köögikalendri, tõlkisime, nalja sai palju“ (IG).

Iga juhendamiskogemuse ainulaadsust ja kordumatust rõhutades, oli õpetajate jaoks oluline eneseareng, mida aitasid rikastada huvitavad teemad, mis osutusid sageli ka väljakutseid pakkuvateks kogemusteks ja uute teadmiste saamise allikaks ka juhendaja enda jaoks. Pikaajalise kogemusega õpetajad juhtisid tähelepanu ka teemade valiku avatusele, mis on aja möödudes vabamaks muutunud ja uurimisvaldkondade ning

praktiliste lahenduste eriilmelisust on hakatud paremini nägema ja kasulikult ära kasutama koolis olemasolevaid erinevaid võimalusi.

„Sest tegelikult esimesed olid meie teatriõpetajad ja siis tantsuõpetajad, kes näitasid, et vot niimoodi me saame teiega loovtööd teha, mitte ainult kirjutada midagi või arvutada või siis midagi väga-väga keerulist tööd teha“ (IK).

Juhendajad tahavad juhendada huvitavaid teemasid, see motiveerib neid, seda oodatakse ja siin nähakse igapäevatöö põnevamaks muutmise võimalusi. Lõputute võimaluste ja teemade nägemine annab juhendajatele hoogu juurde ja loob eelduse, et loovtööde juhendaja tööd ikka ja jälle teha soovitakse.

„/.../erinevaid asju alates katapultidest ja siis lõpetades piknikulaudadega ja köisredel ja mis iganes asjadega. Et variante on tohutult, mis on tehtud ja ideid on vahvaid“ (IC).

Juhendaja madal motivatsioon paneb piirid ka loovusele ja ettevõtlikkusele uusi teemasid otsida ja katsetada.

„Et noh, kuna kõik ju teavad, et nad kahte tööd peavad juhendama, no pakkuge midagi välja, veel parem, kui pakud välja sellist teemat, mida keegi ei taha teha, sellel teemal, et siis ma äkki pääsen sellest.“ (IA)

Juhendajate sõnul on juhendamine enamasti ikkagi põnev kogumes, mis sõltub siis teemast või juhendatava eripärast või hoopis protsessist endast või ootamatust lõpptulemusest.

„Nii et tegelikult lõppkokkuvõttes Ma ikka ahmisin õhku, et see oli tõeline loovtöö“ (IB)

Põnev teema motiveerib ja seda oodatakse. Põnev on olla tunnistajaks, kui näed tulemust, mille looja on õpilane ise, olla ka ise koos õpilasega selles protsessis õppija ja avastaja rollis.

„Et /.../sunnib sind uute asjadega nagu kursis olema. Et mis on tehtud ja et ta nagu täiendab mind ennast oma nagu teadmiste poole pealt.“ (IG)

Juhendaja ja juhendamise väärtustamine

Kui juhendaja tundis, et teda ja tema tööd väärtustatakse, siis suutis ta rõõmu tunda töö protsessist ja tulemusest endast, ootamata esiletõstmist ja tasu, kuid kui juhendaja oli kogunud üksijäetust ja jõuga peale surutud juhendajatöö ülekoormust, siis väljendas ta selget pettumust ja kibestumust.

„/.../ õpilased ei näe nii palju vaeva, sa pead ikkagi nagu neil järel käima ja nii edasi, et noh müts maha nende ees, kes on nõus niimoodi ilma tasustamata tegema. Mina näiteks, ma olen nii palju, kui mina olen hariduses töötanud, üle kümne aasta, siis noh, mina ütlen sorri, minu arvates on pointless, keegi ei pane sulle isegi medalit rinda.“(IF)

Eelnevat katkendit toetab veel järgmine väljavõte, mis on hea näide selle kohta, kuidas loovtöö protsess on koolis korraldatud “lihtsalt” , “teeme kuidagi ära”, mistõttu võib protsessi eestvedaja ennast tunda tühistatu ja väärtusetuna. Siin oli tunda ootust, et juhtkond toetaks tehtud tööd.

„Ja hästi vähekeene saime, saime küll, meil oli lõimingu teema just, ja loovtööst oli juttu ja, ja nii edasi, siis räägiti umbisikuliselt ja siis tuli õppejuhile meelde, et oota, kas Sina tegeled nendega? Ütlesin jah, mina olen seal, olen jah mingi koordinaator siin.“(IG)

Kui motivatsioon on langenud madalale, siis on juhendajate teotahet ergutanud nende poole pöördunud õpilased, kes on palunud, et just nemad oleksid nende tööde juhendajad. Kui õpetaja leiab toetust õpilaste seas, siis tunneb ta ennast väärtuslikuna ja on valmis minema läbi tule ja vee.

„No mitte ise ei paku, aga avasüli kohe-kohe läheb nagu rõõmsalt lapsele vastu on ju“(IB).

Juhendaja ja õpilase kompetentsus

Edumeelselt kirjeldati õpilaste ettevalmistust loovtöö protsessiks vaid paari kooli näitel, kus sarnaseid ülesandeid tuli juhendile toetudes läbi teha juba algklassidest alates.

Üldjuhul jäi intervjuudes kõlama juhendajate ootus, et õpilased oleksid meeskondlikult ja teadlikult, kõikide õpetajate poolt maast madalast ette valmistatud ja suudaksid

iseseisvamalt töö valmimiseni jõuda omades selleks juba varasemat kogemust ja ettevalmistust.

„Ja nüüd need nõudmised on ka igal pool üsna erinevad, on ju, aga tegelikult kuhu ma nüüd tahaks tagasi jõuda, on siis see, et tegelikult need õpilased ei ole selleks tööks nagu järk-järgult ette valmistanud, neil öeldakse kaheksandas klassis, et nüüd peate tegema.“ (IH)

Aeg ajalt tuleb ette, et juhendajal veab lapse ja tema vanemaga, siis on seda vahelduseks värskendav kogeda ja hiljem helgelt meenutada. Kui on võimalus nautida iseenesest toimivat ja laabuvat protsessi, siis seda loomulikult tehakse.

„Ja mõni õpilane on ülivõimekas ja pere toetab ja siis siis läheb ladusalt.“ (IC)

Uurija suunamisel jõuti vestluse käigus ka juhendajate kompetentsust puudutavate nüanssideni ja siinkohal tõdeti, et juhendaja enda uurimistöö alane kogemus mängib väga tähtsat rolli, kui juhendajaks saadakse.

„Ma arvan, et see on üks väga selge põhjus, et meie, minu enda kogemus on kuskil kauguses, eksju, ja jumala pärast, ega mul nagu ei ole aega uuesti õppima hakata, eks ju. Hirm, kas ma olen piisavalt tasemel, on viinudki meid sinna/.../noh, oleks hea, kui ma ei peaks nagu kedagi juhendama ja teine asi võib olla umbes ja väga selgelt seotud sellega, et ma seal esimeses teises kooliastmes juba ei hakka seda õpetama, et ma tunnen, et mul on oma pädevuse puudu ja kuna ma ei loe seda kusagilt välja, et ma pean seda tegema, siis ma parem ei tee.“ (II)

Kõikidel uurimuses osalevatel õpetajatel oli olemas isiklik, juhendamisele eelnev, mingisugune varasem uurimistöö kirjutamise kogemus ning esile toodi õpetajale iseloomulikku soovi oma teadmisi jagada ja seda ka kooliväliste ja iseenda huvialasid puudutavates valdkondades. Ehk siis motivatsiooni hoiab üleval suur sisemine kirk ja vajadus oma teadmiste jagamise järele, õpilase õpetamine.

„Ja kui veel saaks oma teadmisi kellelegi individuaalselt anda, oi andke ainult lapsed kätte, onju“ (IB).

3.2. Juhendajate vajadused ja ressursid

Avame kõige mahukama ja vestlustes laiemat kõnepinda pälvinud küsimuse, kus uuritavad analüüsisid ja selgitasid juhendavate õpetajate seisukohti juhendajate vajaduste, olemasolevate ja puudu jäävate juhendamist puudutavate ressurside osas.

Juhendmaterjalid/süsteemsus/kokkulepped

Juhendaja vajab struktuuri ja juhendmaterjali, millele toetuda, kui sellesse pikka loovtöö protsessis sisenema hakatakse ja selles ollakse. Seda selleks, et oleks olemas toetuskeske, mis aitab juhendatavat suunata ja protsessi toetavates raamides hoida. See loob osalejatele turvatunde ja kindluse ja ennekõike aitab juhendajal mõtteid koondada, tempot hoida ning fookust säilitada.

“Ehk siis järgmine oligi see, et ma vaatasin, lugesin selle juhendi läbi, mis seal peab olema, siis ma vaatasin mis seal päevikus olema peab, sain lastega kokku.” (ID)

Igasugused keskkonnad, mis soodustavad info vahetust õpilase ja õpetaja vahel, materjalide kogumise ja haldamise keskkonnad, kuidas hoida protsessil silm peal ja kuhu jäädvustada tegevused ja tulemused, õpilasele tööks sobivad juhendid, praktilise töö vahendid, süsteemsus ja kõikide osapoolte vahelised kokkulepped. See kas on koolides juba loodud või see on see, millele tahetakse tähelepanu pöörata ja mille suunas soovitakse kindlasti edasi areneda.

„Aga aidata saab kool jah, sellega, mis meile on nagu olemas, selget konkreetset juhendit, mille järgi tegutseda./.../loovtöö juhendamise vorm/.../ ja kõik asjad on nagu seal sees, on tekstis kirjutatud, mis kuhu kirjutada. Põhimõtteliselt saaks ta sellesama põhja peale hakata oma tööd tegema.” (IE)

On koole, kus juhendaja on süsteemiga rahul ja rõhutab, et loovtöö tegijad on enamasti iseseisvad, eelnevates kooliastmetes selleks tööks ette valmistatud ja kooli poolt on loodud tingimused, mis juhendamist toetavad. Olukorda kirjeldatakse rahulikult ja enesekindlalt.

„Ülesehitus on ka meil natuke teistsugune, et nad peavad tegema raporti. Ja siis peavadki aeg-ajalt käima juhendajale loovtöö raportit näitamas ja rääkima, et kui kaugel ta tööde-tegemistega on. Meil on õpilastel etteantud konkreetset kuupäevad ja siis tegevused, mis peavad olema juhendajaga nagu kooskõlastatud ja läbi räägitud.”(IC)

Loovtöö protsessiks ette valmistunud või valmistamata õpilane

Juhendajatega vestluste läbiv ja ühine mure oli, et loovtöö fookus ja pingutust nõudev sisuline kese kaldub töö teemalt ära ja nihkub õpioskuste, uurimisoskuste, iseseisva töö oskuste õpetamisele, kuigi need võiksid olla eeldused, mis on omandatud või korduvalt läbi harjutatud juba enne loovtöö tegemist. Et loovtöö käigus saaks toimuda nende oskuste arendamine ja enesekindluse kasv, mitte esmakordne kogemine, siis kinnitati, et loovtööks valmistamisele aitab kaasa eelnevates kooliastmetes kogetud ja harjutatud sarnased õppeülesanded.

„Tegelikult ma ei tea, kuidas teistes koolides on, kas ei tehta selliseid konverentsi töid, aga see on nagu nii suureks abiks, et kui sa ikkagi maast madalast iga aasta midagi pead tegema, siis lõpuks see tundub nii loomulik.“(IB)

Juhendajad töid välja vajaduse tegeleda ainetevahelise lõimumise arendamisega, et õpilased saaksid vajalikud oskused ja töövõtted selgeks juba igapäevatöö osana koolis käies, et näiteks arvutikasutamise oskust saaks seeläbi parandada ja soodustada.

„See dokumendi vormistamine on üks suuremaid, teinekord ongi kõige suurem probleem üldse, et teevad kähku kihku-kähku selle asja ära, ja siis koerast said üle, aga saba kipub nii suur olema, et vaata sinna, see asi jääbki kinni...“(IH)

Juhendamine kui ületöö/ülekoormus

Esile kerkis vajadus olla tunnustatud ja et tunnistataks juhendajate töö panust ja intensiivsust, mis sageli ületab ka õpetaja üldtööaja, sest juhendamine nõuab aega, teadmisi ja mentorust. Juhendajad soovivad näha läbipaistvat süsteemi, kus tema

lisapanust arvesse võetakse ja õiglaselt kompenseeritakse. Rahaline kompensatsioon võib olla üks oluline motiveeriv tegur ning aidata tagada, et juhendajad pühenduksid oma ülesannete täitmisele. Siinkohal muutub aeg tugevaks vajaduseks, sest seda ressursi on juhendajatel pidevalt puudu. Seetõttu hakatakse rääkima rahast ja lisatasudest, mis kasvõi näiliselt kompenseeriks ületunnitöö ja vaeva.

“Tegelikult võiks olla, vaat seda ma küll tunnen, et tegelikult loovtööde juhendamine võiks minna ületundide arvestusse nagu päriselt, sest see on selline töö. Et ma ei tea, miks see ei ole. Ja no niimoodi, et see, et kui öeldakse, et seda arvestatakse mingi jõulupremia, see mind eriti ei huvita, sest ma ei näe, mismoodi see kujuneb, seal. Tahaks nagu rohkem tegelikult et see oleks, kas siis oleks läbipaistvam, kui sul oleks konkreetselt ma kirjutanud sinna tunni, see kuu tegin näiteks kolm tundi nendega lisatööd ja tahan selle saada eraldi lisaraha, kõik.” (ID)

Juhendaja ei näe jää aja puuduse juures probleemina üksnes tasustamist vaid rõhutavad, et tegelik vajadus aja ressursi juures on hoopis seotud vajadusega koos õpilasega teemasse süveneda ja pühenduda protsessile mis viib tulemuseni. Juhendajad muutusid emotsionaalseks, mis tõi esile vajaduse läbimõeldud ressursside ja toetuse järele, et nad suudaksid oma ülesandeid täita ja õpilastele seeläbi paremat toetust pakkuda. See võib hõlmata nii ajalist kui ka emotsionaalset tuge, samuti täiendavat koolitust ja ressursse juhendamiseks ning motiveerimiseks.

„No see, mida ma, ma nagu näen, et noh no see on ikka seesama õpetajate töökoormuse teema et juhendada, sa saad õpilast ju ikkagi peale tunde. Sul ei ole selleks lihtsalt aega, õpilastel ka ei ole aega, sest tal on ju ka tunnid. Ja, ja ma näengi, et, et nagu õpetaja seisukohast ma olen teinekord nii väsinud seal päeva lõpuks ja, ja siis mõtled, et ma peaks nagu seda noort inimest eriti veel kui ta, kui ta ei ole hirmus motiveeritud ja kui tal kõik ei edenenu nii hästi, et ma peaks teda kuidagi suutma seal niimoodi noh, sa saad ju hakkama ja süstima temasse seda entusiasmi ja kõike, et see on, see on väga raske, kui sul endal on kumm tühi.” (IA)

Meeskonna/juhtkonna toetus ja tagasiside

Ajakasutust on võimalik optimeerida ja parandada, kui juhendajate juhendamise alaseid kogemusi arvesse võetakse, neid ära kuulatakse ja nende arvamusega arvestatakse. Oli näiteid, kus juhendajatel on koolis olemas meeskond, kellega koos juhendajana areneda ja protsessi parendamisega tegeleda. Meeskonnaga koos leitakse lahendusi ja luuakse vajalik turvatunne ja tugivõrgustik.

„See on väga oluline ja mina saan aru, noh, et õpetajad, kes on juhendajad ja kes meile selle eest vastutavad iga aasta korraks vaadatakse seda tabelit ja neid juhiseid ka üle. Ma olin ka seal üldkoosolekul. Me saime ka nagu küsida ja rääkida oma nendest tähelepanekutest loovtöö juhendamisele ja see aasta nagu tehti, tähendab, kus saab materjalid võtta, ongi klassruum selline koht noh.“ (IB)

Juhendajad viitasid, et positiivse õppimise keskkonna loomisel on koolis oluline roll juhtkonna positiivsel mõjul ja eeskujul. Juhtkond võib määratleda eesmärged, nagu loovtööde tähtaegade seadmine või konkreetsete projektide fookusesse seadmine, mis omakorda suunab kooli tegevust ja õppetööd. See näitab juhtkonna võimet mõjutada koolikultuuri ja õppekava ning kujundada kooli prioriteete vastavalt oma visioonile ja eesmärkidele. Kas meeskond toimib ja on meeletatud koostöiselt, siinkohal toodi esile vajadust juhtkonna toetuse ja üldise organisatsiooni poliitika loomise järele. Rõhutati juhtkonna olulist rolli koolis, sealhulgas nende võimet motiveerida ja suunata nii õpetajaid kui ka õpilasi.

„Ja meil on tegelikult hästi äge juhtkond. Nii motiveerib, et oi, oi, oi, miks ma muidu tuln, viitsiks veel õppima tulla....niiviisi motiveerib juhtkond, et oh sa püha müristus.“ (IB)

„No juhtkonnas algab tegelikult kõik, et kas juhtkond... millise signaali juhtkond välja annab, et noh, teeme järgmisel nädalal seitsmendike loovtöö nüüd ära või sellel aastal on seitsmendikel fookuses loovtöö.“ (II)

Lisaks juhtkonnale ja kooli meeskonnale koos klassijuhatajate ja koordinaatoriga, ilmnes juhendajate vajadus ka lapsevanema toetusele. Eriti kui õpilane oli madalalt motiveeritud ja kippus rongist maha jääma. Arvuti on muutunud oluliseks töövahendiks, See toob esile vajaduse ka vanematel kohaneda ja õppida uusi oskusi, et mõista ja toetada oma laste

haridusprotsesse, mis hõlmavad üha enam digitaalseid vahendeid ja platvorme. Juhendajad tunnevad, kuidas sageli vanematele loovtöö põhimõtete ja vajalikkuse selgitamine nõuab pingutust ja lisa-aega. Seda ressursi sageli aga juhendajal enam ei olegi.

„Sest no vaata, vanemad tulevad ka praegu ikkagi paljud sellest ajast, kui veel ei pidanud vormistama ja tegema ja olema ja arvuti ei olnud nagu töövahend, aga tänaseks on arvuti töövahend“ (IG).

Oma teadmisi/kogemusi jagatakse

Intervjuudes tuli välja ka juhendajate poolne uurimistöö alaste teadmiste olemasolu tähtsustamine (II poolt juba eelnevalt kasutatud tsitaadis), kui ressurss, mida juhendajad oma tööks vajavad. Seda teadvustades juhendaja kas naudib oma teadmiste jagamist või arvatakse, et ta varjab nende puudulikkust või puudumist, olles passiivne, hoides kõrvale.

Juhendamisega pikalt tegelenud õpetajad tundsid teatavat ammendatust erinevate teemade ja teadmiste osas ning tõid välja olulise nüansi, vajadus jagada kogemusi nii korraldusliku kui teema valiku poole pealt ning jagada juhendamise praktikaid ja seda ka koolist väljaspoole, huvikoolide ja ülikoolidega.

“Kõigepealt, ma arvan, võiks olla näiteks selline Ma ei tea, keskkond, kus oleks võimalik loovtöid näha, mida teised on teinud ja kuidas teinud mingi selline. Mina tunnen küll praegu, et ma tahaks väga juba väänaguse ise toimetaja olnud ja omaenese tarkusest kõik asjad nagu välja välja töötanud, aga tahaks nagu kellegagi jagada, et tema jagaks nagu oma kogemusi, ja mina siis nagu oma kogemusi, mingi siuke kogemuste Laad võiks olla.“ (IG)

Teema kõnetab

Õpetajad tõid vajadustest rääkides veelkord esile loovtöö teema, et kui on enda eriala, siis on juhendajal piisavalt ressursi ja loovust, mis kõnetab ja innustab tööle. Usutakse, et eriala taustaga juhendajal on rohkem ressursse ja loovust, et innustada õpilasi ning julgustada neid pühenduma teemadele, mis pakuvad mitmekülgseid õppimisvõimalusi, sealhulgas praktiliste kogemuste kaudu ülikoolis või laborites. Teema leidmisse

pühendumise vajalikkus ja olulisust kinnitati üksmeelselt ja et huvitav peaks olema ja kindlasti tänapäeval ka jätkusuutlik, kus luuakse ressursse mida kool või õpilane ise saab edaspidi kasutada või mis osutub kasulikuks tema karjääri kujunemisel.

“Ülikoolis seal meil, no mitte loovtöö aga mõned vaba laboritööd näiteks Tartus teevad ja siis midagi veel ja need on juba sellised, no siis Ülikooliga omad suhted ja siis võib-olla nad astuvad edasi sellesse ülikooli, selleks, et edasi õppida ja see ülikoolile näiteks hea ja õpetajatele on hea näidata, et vot sellised võimalused veel võivad tulla, mitte ainult, istuda js õpikuga õppida. “(IK)

3.3. Kooli roll ja juhendajate soovitud toetusmeetmed.

Intervjueeritavad tajusid kooli juhtkonna rolli loovtööde juhendamise eduka toimimise protsessides juhtivana ja vastutavana. Lisaks rõhutati juhtkonna olulist ja määravat rolli üldisele koolisüsteemi toimimisele, õhkkonnale ja meelestatusele ka seoses loovtööde juhendamisega.

Koolipoolne läbimõeldud loovtööde korraldus

Juhendajad tõdesid, et koolipoolne loovtööde korraldus või korraldamatus mõjutavad otseselt juhendajate võimalusi ja toimimist antud organisatsiooni raames. Välja toodi aspekti, et kokku lepitud loovtööde protsess, mis on süsteemselt korraldatud ja aastatega meeskondlikult läbi katsetatud, toetab õpilaste iseseisvust ja seega on oluliseks toeks ka juhendajatele endile.

„/.../ nüüd mina juhendajana, õpilastööde käsiraamatut vaadates, siis mind on päris, nagu raamidesse pandud. Ja noh, keda nad raamid aitavad, keda mitte. Noh, eks need inimesed on erinevad, on ju. Aga ma tunnen, et nad raamid praegu järsku isegi toetavad mind rohkem ja teevad juhendaja elu mõnevõrra kergemaks“ (IC).

Loovtöö protsess on tööplaani lahutamatu osa ja kui sellega tegeletakse aegsasti, siis see loob turvatunde, kui tead, et kevadel tehtut kokkulepete järgi minnakse kindlasti sügisel loovtööga edasi, kindlas rütmis ja plaaniga lõpptulemuseni välja. Kooliaasta algul ei ole

enam õhus küsimusi vaid on juba teada suund, mille poole õpilane ja juhendajad liiguvad.

Väga oluliseks toetusvajaduseks oli juhendavate õpetajate osakaal, ehk kas koolis on piisav arv õpetajaid, kes loovtöid juhendasid, kuna sellest sõltub otseselt juhendatavate õpetajate koormus. Selles osas tõusis uuringus esile kaks leeri. Üks osa koole, kes on juhendajate leidmisega suures hädas, sest pole meeskondlikke juhendamist puudutavaid kokkuleppeid ja traditsioone ning sellele vastandub teine leer, kus juhendamine on iseenesest mõistetav ja loomulik õpetajatöö osa, selle üle ei vaielda, ei raisata aega.

„Ja mul oli üheksa poissi ja üks tüdruk ja ütleme nii, et üks ainukene õpetaja minu kõrvalt soovis loovtöid juhendada. Ja ma olin praktiliselt oma klassi poistele kõigile loovtöö juhendaja“ (IG).

Ülekoormus ja osaliselt sellest tingitud ajapuudus on kriitiline ressurss. Igapäevased küsimused, millal oma juhendatavaga kohtuda, millal leida selleks piisavalt aega? Kooli suunas viidati intervjuude käigus sooviavaldustega, et oleks korraldatud kindel loovtööga tegelemise aeg tunniplaani järgselt, koolipäeva see või siis korraldab juhtkond selle kuidagi teistmoodi ära näiteks iseseisva õppimise päevadena.

„Noh, juhendajana ma saan talle anda info, et noh, et nad, et täna on see loovtöö kirjutamise päev, et täna siis pane endal samamoodi see sisukord, pane paika loovtöö kondikava“ (IC)

Õpilaste praktiline teksti töötlemise ja arvutikasutamise oskuste parandamise ettepanekutena tõid juhendajad samuti esile koolipoolse initsiatiivi ja õppimise võimaluste sihipärase ja süsteemse soodustamise. Märgiti ära, et kuna õpilasel kulub enamus aega oma töö sisuloomele, siis ainult loovtöö protsessi raames ta vajalikke muid töö oskusi ja töövõtteid ei omanda. Intervjuudes tuli selgelt esile, et oli koole kus kooli juhtkonna üldised eesmärgid ja loovtööde korraldus olid kokku sobitatud. Oli näiteid, kus loovtööks harjutasid lapsed juba algklassidest peale ning oli näiteid, kus loovtööd tehakse ära kiirustades, mis tekitas juhendajates selget rahulolematust.

Koolidel on suur vabadus loovtöö protsessi kujundamisel ja õppetöö osaks loomisel, kuidas seda aga täpselt tehakse, sõltub eeskätt juhtkonna visioonidest,

väärtushinnangutest, analüüsi võimest, tervikpildi nägemise oskusest ja juhtimisvõimekusest.

„Juhtkond saabki kõigepealt endale selgeks teha, et miks meil on kirjutatud riikliku õppekava üheks osaks loovtöö tegemine, alustada sellest, et nad saaks ise aru, mis on loovtöö. Nii et, täpselt nii kaua, kui juhtkond ei ole endale seda selgeks teinud. Et mida me siis ootame/.../ Noh, eks, et ikkagi kõigepealt peab juhtkond ise endale eesmärgistama selle ära, mis asi see on, miks seda vaja on nii ja milliseid õpilasi meie tahame siit koolist välja saata. Nii et noh, suure maja näitel ma nagu veel imestan nagu veel rohkem, et nad on nagu ühes majas siin laseme nagu kaheksandast niimoodi üle ja kümnendas, eeldame, et tal on need oskused.“ (II)

Kooli(juhtkonna) toetus

Kõikide uurimisküsimuste kaupa on esile kerkinud juhendajate vajadus juhtkonna toetuse järele, mis iganes nurga alt juhendamise küsimustele läheneti. Koolipoolse juhendajate toetuse läbimõtestatuse taustal leiavad juhendajad, et ilma toetuseta nad seda tööd teha ei jõua. Need on aga iseenesest pisikesed ja olulised asjad, mis tegelikult juhendajale tuge annavad.

„Eks me ikka nagu natukene suunasime ja üritasime leida neid motivatsioonipakette, noh,/.../ et kõik asjad kooritakse ära, nagu lõpuks oli,/.../ siis seda raha ei ole ja siis ma nagu mõtlesime neile mingeid väikseid, selliseid, et vabastasime neid näiteks muudest kohustustest“ (IJ).

Laias laastus ilmenski koolides kaks olukorda, üks kus meeskond toimib ja loovtöö valmimise protsess on aastatega välja töötatud ja toetab osalejate eduelamuseni jõudmist ning teine kus loovtöö protsessis on algus ja lõpp kuupäev ja vahele jääb pinge ja kaos, liiga palju meeleheidet ja ka allaandmist nii juhendajate kui ka õpilaste poolt. Suurt pilti ja tööplaani näeb ja loob koolides kooli juhtkond ja see kajastub piasjade toimimisel. Näiteks kasvõi vajadusel koolipäevade ümberkorraldamise võimaluste loomises.

„Ja meil on nii-öelda loovtööde kirjutamise päev või e-õppe päev. Loovtöö õppepäevad, need on need päevad, kui siis ongi nad üheksandikud saavad enda

loovtööd kirjutada. E-õppepäevi ehk neid koduseid õppepäevi ongi meil orienteeruvalt kuskil...selles seitsmenädalases perioodis on üks päev“ (IC).

Loovtöö meeskond/vastutaja

Juhtkonna loodud tingimuste taustal, kas siis meeskonnatöö toimus või siis mitte. Juhendajad tajusid selle olulisust ja märkisid ära õpetajate juhendamise seotud vastutuse piiritlemise ja määramise olulisust koos võimalusega osaleda meeskonnatöös.

„Vat, meil on koolis iganädalaselt planeeritud selline aeg, et näiteks neljapäeviti kella kolmest neljani ongi meil selline õpiringide aeg ja noh, seal on väga erinevatel teemadel/.../“ (IA)

Suurtes kooli meeskondades toodi välja, et väga toetab juhendajaid koordinaatori olemasolu, panus ja roll.

„Ütleme nii, et koordinaator on see keskne, et tema siis koordineerib. On tabel, kuhu kõik siis juhendatavad, panevad oma juhendajad, oma juhendatavat kirja, nende teemad. Ja siis tema seda tabelit haldab, siis saadab meeldetuletusi kirju nendele, kes ei ole veel sinna midagi kirjutanud, kellel on nagu saanud, kes on saanud nõusolekud, ehk siis keegi, kes haldab kõike seda. Ja siis annab nagu teada, millal, mis tähtajad, mida peab jälgima, kus on dokumendid, kõik sellised asjad, mis peab läbi lugema juhendid, päevikud, kõik see info oli olemas.“ (ID)

Suhtumine ja eesmärgid

Kõikide intervjuude põhjal joonistus välja koolide väga erinev olukord. Kas juhendamine on juhendajale lisatöök jätetud või kiidab juhendaja väga oma kooli loodud süsteemi ja suhtub seetõttu mõistvalt, mitte etteheitvalt näiteks ajapuudusesse. Ükski laev ei sõida sadamasse ilma kaptenita ja intervjuudest jäi samuti kõlama, ootus ja teadmine, et juhtkonnast algab koolides kõik.

„Üldiselt on niimoodi ikkagi hariduses, kipub ikkagi sedasi olema, et ka altpoolt väga ideid ei tule sa pead, tähendab, et juhtkond peab algatama selle idee“ (IF).

Kool kaasab

Koostöö olulisust ja vajadust erinevate osapoolte vahel on tulemusena ka juba eespool välja toodud, Kooli poolse toetamise vajaduse kontekstis tuli kaasamise vajadus esile just süsteemi väljatöötamise vajaduse seisukohast kus on kaasatud erinevad osapooled. Oodatakse juhtkonna initsiatiivi ja koostöö võimaluste ja süsteemi loomist.

“Aga, juhendaja roll ei pea olema minu arusaama pidi, et ma teen nüüd infotehnoloogia õpetaja töö ära, eesti keele õpetaja töö, ära siis selle noh, mis iganes aines /.../ Et need on minu koostööpartnerid, need aineõpetajad.” (II)

Kokkuvõtteks saab öelda, et intervjuude põhjal joonistus välja juhendajate vajadus juhtkonna aktiivse osaluse ja tervikliku toetusstrateegia järele, mis võimaldaks juhendajatel III kooliastme loovtööde juhendamisel oma tööd tõhusalt teha ning aitaksid õpilastel saavutada edukaid tulemusi ja kogeda eduelamusi seoses juhendatud loovtöö protsessis osalemisega, mille etapiline läbimine ja vormistamine on üks põhikooli lõpetamise eeldusi.

4. ARUTELU

Siinse uurimuse eesmärk oli välja selgitada, kuidas toetatakse põhikooli III kooliastme loovtöid juhendavaid õpetajaid, millised on täpsemalt juhendajate enda vajadused ja ootused juhendaja rolli täites ehk millisena näevad põhikooli III kooliastme õpetajad iseenda motivatsiooni, vajadusi ja takistusi loovtööde juhendajateks saamisel ning kes ja kuidas tagab juhendajale vajaliku/tõhusa toetuse ja tugimeetmed selle olulise ülesande täitmisel?

Põhikooli III kooliastmes läbiviidav loovtöö on üks oluline NÕK tulenevate laiemate sihtide ja õpieesmärkide poole liikumise viise, mille ülesandeks on anda õpilasele võimalus oma loova potentsiaali arendamiseks ja väljendamiseks. Loovtöö valmimise protsessi esmased osapooled on tööd tegev õpilane ja tema juhendaja, kes mõlemad panustavad töösse oma kogemustest lähtuvalt parimal võimalikul viisil. Uurimuse tulemustest selgus, et loovtööde juhendamine on juhendajate endi kogemustele tuginedes põnevust ja enesearengut pakkuv, kuid aja puuduse tõttu osutub juhendamine enamasti keerukaks lisakoormuseks, mida soovitakse võrdselt jagada oma kolleegidega, rõhutades vajadust üksteisele toeks olla ning kogemusi jagada ja vahetada, sest see loob toetava ja turvalise tunde, mille raames hea enesetundega vastutusrikast ülesannet täitma asuda. Suured ootused on juhendajatel kooli juhtkonnale, sest nemad mängivad peamist rolli koolikultuuri loomisel, peavad vastutama õpetajate ettevalmistuse, õppesisu, õpikeskkonna toimimise ja kvaliteedi üle (HTM, 2020). Loovtöö juhendajad vajavad toimivat nüüdisaegset õpikeskkonda, kus loovtöö on lõimitud õppeprotsessi loomulik osa.

Põhikooli riiklikust õppekavast tulenevalt (Vabariigi valitsus, 2011) on mõlemad osapooled loovtöö protsessi rollidesse sattunud paratamatult (juhendajad mainisid, et isegi juhuslikult ja ootamatult) ning uuringu tulemused viitavad sellele, et see võib olla eelsoodumus vastupanuks ja ebaõnnestunud soorituseks, kui puudub oskus ja tahe protsessi kontrollida ja õppija arengut toetava koolikultuuri omaks muuta.

Tänapäeval peaks juhendamine olema eelkõige mitmetasandiline ja erivormiline õpidialoog, mille käigus muudetakse õppimine konkreetse õppija jaoks tõhusamaks, sügavamaks ja korrastatumaks. Juhendamine võiks seega olla otsene sild õpetamise ja

õppimise vahel (Kärtner, 2011). Kui 2016 aastal toimunud uuringu põhjal toob Loime esile mitmeid juhendamist puudutavaid probleemkohti, kuidas Eesti koolides ei lähtuta alati põhikooli õppekavas sätestatud nõuetest. Õpilastel ja õpetajatel puudub konkreetne teadmine, mis loovtöö on ja milliseid oskusi läbi loovtöö koostamise kujundatakse. Õpilaste motivatsioon loovtööd teha on madal ja ilmnes, et innovatiivseid töid tehakse vähe. Juhendamise mõttes langeb suur koormus väheste aineõpetajate peale (Loime, 2016). Käesoleva uuringu tulemused viitavad, et arusaam loovtööde vajalikkusest ja olemusest on tõenäoliselt paremini levinud, kuid juhendajate ülekoormuse küsimuses ei olnud kahjuks enamikes koolides muutusi toimunud.

Praeguse uuringu tulemustes tuli selgelt esile, kuidas juhendajad enamasti naudivad juhendaja tööd, tuues välja naudingut, mis saadakse justnimelt õpilaste loova potentsiaali avamise ja avastamise läbi. Toodi välja, et loovtöö juhendamine pakub enesearengu võimalusi ka juhendajale endale ja on huvitav, sest sageli on tegemist põnevate teemadega. Seetõttu peeti käesolevas uuringus loovtööde juhendamist kokkuvõttes huvitavaks tööks. Samas varjutas kõikide juhendajate kogemust juhendamiseks vajaliku ajapuuduse küsimus, millest tulenevad erinevad pinged on peamine tegur, mis mõjutavad juhendajate motivatsiooni ja töö tõhusust. Vajadus ajaressursi järele on kerkinud esile juba varasemate loovtööde korraldamise ja juhendamise teemaliste uuringute tulemusel, milles näiteks õpilased kinnitasid, et kõige raskem oli leida juhendajaga ühist aega ning vajalikku aega töö tegemiseks (Vilkes, 2016).

Õpilastega seonduvalt joonistus käesolevas uuringus välja ootus õpilaste parema loovtööks ettevalmistuse osas, mis jätkaks praegusesse loovtööga seotud aja aknasse rohkem ruumi süveneda sisulistesse küsimustesse, kuna õppijatelt justkui eeldatakse mingisuguseid eelteadmisi, mida neil üldjoontes enne loovtööga alustamist veel üldiselt omandatud ei ole. Õpilased on suure tõenäosusega loovtöö protsessi alguses erinevate enesejuhitud õppimiseks vajalike pädevustega, aga toetava keskkonna loomisega on võimalik neid edasi aidata (English & Kitsantas, 2013). Siinses uuringus ilmnes, et koolides, kus loovtööde juhendajad ei saanud õpilaste eelneva loovtööprotsessiks ettevalmistusega rahul olla, ilmnes vajadus loovtöö protsessiks ette valmistuda juba madalamates kooliastmetes. Koolides, kus seda juba praktiseeriti, märkisid juhendajad saadud kogemust edukaks.

Paralleelselt õpilaste loovtööga alustamiseks valmisoleku olulisusele väljendati ka ootusi juhendajate endi juhendamise kompetentsusele ja valmisolekule, mis mõjutab samuti motivatsiooni ning vastustest võis järeldada ka, et juhendajate enesehinnang ja hirm ebapiisava juhendamise pädevuse ees võivad mõjutada nende valmidust juhendama asumisele. Samuti tõusis loovtöö protsessi sisenedes esile vajadus juhendmaterjalidele, et toetada nii ennast kui õpilasi. Juhendmaterjalide seonduv on olnud probleemiks alates loovtööde kohustuse kehtestamisest, mida kinnitab varasem Loime (2016) uuring, kus tuuakse välja loovtöödega seotud murekohtad: korrektsete hindamiskriteeriumite ja juhendite puudus; õpetajate vähene omavaheline koostöö juhendamisel.

Siinses uuringus selgus, et juhendamist on enamasti õpitud protsessis olles, tuginedes kooli juhenditele, kolleegide ja iseenda kunagistele uurimistöö alastele kogemustele. Olulisele teemale annavad kaalukust ka Malva ja Leijeni (2021) uurimuse tulemused, mis osutasid, et õpetajate uurimistööalane kirjaoskus on kutsestandardis küll kirjeldatud, kuid praktikas see piisavalt kogu oma mitmekülgsuses ei rakendu. Nende uuringus osalenud õpetajad tunnistasid, et teadusartiklitest info otsimisele eelistavad nad pigem praktilise suunitlusega koolitusi ning arutelusid kolleegidega (Malva & Leijen, 2021). Käesolevas uuringus osalenud juhendajate kogemus kinnitas, et juhendajate uurimistööalased oskused on suureks abiks ja oluliseks loovtööde protsessi ning tulemuse õnnestumise eelduseks. Viidati probleemile, et on kolleege, kes keelduvad juhendamast, kuna eeldatavaks põhjuseks võib olla, et nende endi ülikooliaegne lõputöökogemus on liiga erinev tänasest uurimistöö protsessist, mistõttu lausa välditakse juhendamist, kuigi iga õpetaja panus on koolides juhendajate puuduse tõttu vajalik ja oluline.

Õpetajate uurimistööalase kirjaoskuse kujunemist mõjutavad ka professionaalse arengu võimalused, sealhulgas koostöövõimalused kolleegide vahel (Evans et al., 2017). Professionaalse arengu vajaduse seisukohalt on loovtööde juhendajad onud alates 2011. aastast olukorras, kus õppida tuleb peamiselt kogemustest, töökohal praktiseerides. Varasemalt Vilkesse (2016) poolt läbiviidud uurimuse tulemustest selgus, et koolid ei olnud piisavalt ettevalmistatud põhikooli III kooliastme kohustusliku loovtöö korraldamiseks ja juhendamiseks. Puudusid vajalikud ja täpsustavad juhised. Praktilisi teadmisi jagati kolleegidega ning otsiti koolitusvõimalusi. Siinse magistratöö uurimuse raames tuli samuti esile vajadus enesetäienduse järele, kuid valdavalt rõhutati hoopis vajadust asutusesiseseks õppimisvõimaluste olemasoluks koos kolleegidega ja üksteiselt. Seda ideed toetasid ka Pille Slabina ja Katrin Aava (2019) poolt läbi viidud uurimus, et

just õpetajate koostöine õppimine, peamiselt professionaalsed koostöövõrgustikud, on oluline tugi hariduse muutustega kohanemisel ning nende mõtestamisel ja omaks võtmisel (Brouwer, Brekelmans, Nieuwenhuis, & Simons, 2012; Daly, Moolenaar, Bolivar, & Burke, 2010; Hargreaves, 2006, viidatud Slabina, Aava, 2019).

Hariduse muutustega kohanemine toimub koolides erinevalt ja varasemate ning käesoleva loovtöö teemalise uuringu raames saab kinnitada, et koolide loovtööde korraldamise ja juhendamise tase on erinev ja on märgata iga kooli loovtööde protsessi ja juhendamise kultuuri ning traditsioonide unikaalsust ja eriilmelisust.

Kokkuvõtteks teen siinse uuringu tulemusena põhikooli III kooliastme juhendajate toetamise osas järgmised olulised järeldused. Esiteks näitavad tulemused kuivõrd vajalik on, haridusmaastikul toimuva taustal, loovtöö protsessi koolisüsteemi lõimumise ja kohandamisele tähelepanu juhtimine. See tähendab, et juhendajate toetamise seisukohalt, koolikultuuri see, hierarhias alt üles vaadatuna, tuleb püüda näha suurt pilti. Nii nagu seda loob „Eesti elukestva õppe strateegias 2020“ käibel olev termin „õpikäsitus“, seab eesmärgiks selle muutumise: Eesmärk on iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendava õpikäsituse rakendamine kõigil haridustasemetel ja -liikides (Strateegia & Selgituseks, 2020). Tänapäeva kool vajab hädasti õpiesmärkide ja sihtide ülevaatamist ja seniste ümbermõtestamist, et paberile pandud idee ja ettekirjutuste ning reaalse elu vahele ei tekiks hetkel koolides loovtöö protsessis avalduvaid kääre, et head mõtted realiseeruksid päriselt, mitte ei jääks paberile.

Teiseks joonistus tulemustes välja juba varasemates uuringutest tuttav, juhendajate primaarsem, probleem “ajapuudus”. Sellest tulenevalt pean oluliseks, et iga kool keskenduks konkreetselt oma koolis võimalikule loovtööde korraldamise süsteemi, juhiste loomisele, kaasates kogu kooli meeskonda, mitte ainult põhikooli III kooliastme õpetajaid vaid looks tervikliku õpikäsituse ühiste eesmärkide suunas liikumiseks. See võiks aidata lahendusi leida vastavalt konkreetsetele olemasolevatele ressurssidele ja valmisolekule, mille käigus selguvad näiteks koolitusvajadused ja kohapeal rakendatavad lahendused.

Uurimistöö tulemused kinnitavad, et õpetajate motiveerimine ja toetamine loovtööde juhendamisel on oluline osa tänapäevasest õpikäsitusest. Õpetajate vajaduste rahuldamine ja professionaalse arengu võimaluste pakkumine aitab luua inspireeriva ja toetava

õpikeskkonna. Uuringu tulemused annavad koolidele väärtuslikku teavet, kuidas paremini toetada õpetajaid nende töös ja seeläbi edendada õpilaste loovust ja iseseisvat mõtlemist. Selle kaudu aitab töö kaasa laiemale arusaamale, kuidas õpetajate roll loovtööde juhendamisel toetab tänapäevase õpikäsituse eesmäärke ja edendab hariduse kvaliteeti.

Uuringu tulemusi tõlgendades tuleb silmas pidada, et poolstruktureeritud intervjuude abil andmete kogumisel on teatud riskid. Näiteks võis intervjuueerija isik, tahtmatult, saada tulemusi mõjutada. Samuti võib andmete tõlgendamine olla subjektiivne ja kallutatud. Samas näitavad käesolevad tulemused esile kerkinud kogemuste variatiivsust, ehk et uurija suutis valdavalt toetada avatud arutelu ja jõudis seeläbi iga intervjuueeritava isikliku kogemuse võimalikult laiapõhjalise avamise juurde. Uurimuse piiranguna toon esile subjektiivsusele kandumise ohu, kuna ei olnud võimalik kasutada kaaskodeerija abi. See oleks andnud käsitletava teema analüüsimisele vajalikku kõrvalpilku ja oleks maandanud subjektiivse tõlgendamise riski.

On oluline, et teemaga senisest aktiivsemalt edasi tegeletakse ja uuritaks. Edasised uuringud aitavad mõista loovtööde juhendamise protsessi ja leida uusi viise õpetajate toetamiseks ning aitaksid veelgi enam kaasa kaasaegse õpikäsituse edendamisele, pakkudes põhjalikumat ülevaadet ja praktilisi lahendusi õpetajate töö hõlbustamiseks ja õpilaste loovuse arendamiseks. Soovitan kaaluda näiteks kooli kultuuri ja juhtimisstiili mõju uurimist, kuidas kooli organisatsioonikultuur ja juhtimisstiil mõjutavad õpetajate motivatsiooni ja võimalusi loovtööde juhendamiseks. Analüüsides, kuidas kooli juhtkond saab luua toetava keskkonna, mis soodustab loovtööde juhendamist. Teiseks on käesoleva autori jaoks oluline ka interdistsiplinaarne lähenemine ehk erinevate õppeainete lõimimine, kuidas see toetab loovtööde juhendamist, analüüsides kuidas erinevate ainete õpetajate vaheline koostöö võib rikastada õpilaste loovtöid ja juhendamisprotsessi. Kolmandaks soovitan koolides läbi viia tegevusuuringuid, mille kasutamine loovtööde juhendamise uurimisel võimaldab praktilist ja dünaamilist lähenemist, kus õpetajad ja koolijuhid saavad aktiivselt osaleda muudatuste planeerimises ja rakendamises. See metoodika aitab mitte ainult tuvastada tõhusaid juhendamispäid, vaid ka arendada koolikultuuri, mis toetab õpetajate professionaalset arengut ja õpilaste loovuse arendamist.

KASUTATUD ALLIKAD

- Arov,H., Benno,B., Lock, G., Porri,A., Remm,J., Toomla,K. (2022). *Loo ja uuri!* [Õppematerjal, Eesti Kunstiakadeemia & Tallinna Ülikooli koostöös].
<https://loojauuri.artun.ee/#/lessons/eNXyZENAympINwnmp8QenlryltJWAKNI>
- Cochran -Smith, M., & Lytle, S. (1999). The Teacher Research Movement: A decade later. *Educational Researcher*, *Sage Journals* 28(7), 15–25.
<https://doi.org/10.3102/0013189X028007015>
- Dreier, T. (2016). *Gümnaasiumi uurimistööde juhendamise keskkonna kontseptuaalne disain*. [Magistritöö, Tallinna Ülikool].ETERA
- English, M., & Kitsantas, A. (2013). Supporting Student Self-Regulated Learning in Problem- and Project-Based Learning. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 7(2), 128–150. <https://doi.org/10.7771/1541-5015.1339>
- Eesti Elukestva Õppe Strateegia (2014). Salvestatud 23. jaanuar 2024. Haridus-ja teadusministeerium. <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Evans, C., Waring, M., & Christodoulou, A. (2017). Building teachers' research literacy: Integrating practice and research. *Research Papers in Education*, 32(4), 403–423. <https://doi.org/10.1080/02671522.2017.1322357>
- Eesti Haridustöötajate Liit. (2022). *90% eesti õpetajatest on läbi põlenud ja enamik plaanib toolt lahkumist* [Uuring].<https://ehl.org.ee/2022/06/15/>
- Gordon, T. 2006. *Õpetajate kool: kuidas tunda ennast õpetajana paremini*. Tartu: Väike Vanker.
- Hirsjärvi,S., Pirkko,R., Sajavaara,P., (2005). *Uuri ja kirjuta*. Medicina
- Heinla, E. (2017). *Loovuse toetamine hariduses*. Kogumikus Raudsepp, I., Liblik, P (Toim.) *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikoolis* (pp. 4–8). SA Innove. https://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2017/08/Loovtoode_juhend_2017.pdf

Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.

<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>

Kikas, E. (2017). *Loovtööde korraldamine – kuidas toetada nii õpilaste arengut kui ka heaolu?* Kogumikus Raudsepp, I., Liblik, P. (Toim.) *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikoolis* (pp. 9–12). SA Innove.

https://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2017/08/Loovtoode_juhend_2017.pdf

Kikas, E., & Toomela, A. (2015). *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes.*

Üldpädevused ja nende arendamine. Haridus- ja teadusministeerium.

<http://hdl.handle.net/10062/45422>

Kulderknup, E., & Raudsepp, I. (Toim.) (2011). *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikooli III kooliastmes. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.*

<http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2016/01/Juhendmaterjalloomvt%C3%B6%C3%B6-korraldamisest-p%C3%B5hikooli-III-kooliastmes.pdf>

Sihtasutus Kutsekoda. (2020). *Kutsestandardid. Õpetaja: tase 7.*

<https://www.kutsereregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10494558>

Krull, E. (2016). *Kolmanda kooliastme loovtööde hindamine lähtudes kujundavast hindamisest* [Magistritöö, Tartu Ülikool Sotsiaal- ja haridusteaduskond Haridusteaduste instituut Hariduskorralduse õppekava]. DSpace.

<https://dspace.ut.ee/items/39e15e2e-6aa7-41ea-9cb7-5e8040c11349>

Kärtner, P (2011) *Üliõpilaste uurimistööde juhendamine ja tagasiside.* Archimedes.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/67c6131f-6ce3-4799-a6b9-1fe849037191/content>

Liblik, P (2017). Kogumikus Raudsepp, I., Liblik, P. (Toim.) *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikoolis* (pp. 3). SA Innove.

https://oppekava.innove.ee/wpcontent/uploads/sites/6/2017/08/Loovtoode_juhend_2017.pdf

Loime, L. (2016). *Loovtööde koostamisest eesti põhikoolides ja seos loodusainetega*

[Magistritöö, Tallinna Ülikool]. <https://doi.org/10.12697/eha.2021.9.2.11>

- Malva, L., & Leijen, Ä. (2021). Estonian in-service teachers', pre-service teachers' and teacher educators' research literacy. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 9(2), Article 2. <https://doi.org/10.12697/eha.2021.9.2.11>
- Meitus, B. (2021). *Kagu-eesti riigigümnaasiumite õpetajate arusaam õpilaste uurimistöödest ja praktilistest töödest ning juhendamisest*[Magistritöö, Tartu Ülikool humanitaarteaduste ja kunstide valdkond Eestri ja üldkeeletaduse instituut eesti keele ja kirjanduse õpetaja õppekava]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/items/35378daf-9b72-4884-a0bd-8f039fc0bd3a>
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing*, 10(3). <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- Osula, H., (2016). *Tegevõpetajate arusaamad gümnaasiumi õpilasuurimustest*. [Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/items/cbeb40df-f727-474c-8afe-76ad3551c968>
- Pedaste, M. (s.a.). *Nüüdisaegse õpikäsituse mudel*. Salvestatud 25. jaanuar 2024. <https://sisu.ut.ee/opikasisitus/5-n%C3%BC%C3%BCdisaegse-%C3%B5pik%C3%A4situse-mudel>
- Porri, A. (2023, juuni 16). Loovtöö on aasta olulisim ülesanne. *Õpetajate Leht*. <https://opleht.ee/2023/06/loovtoo-on-aasta-olulisim-ulesanne/>
- Põhikooli Riiklik õppekava (PRÕK). <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023005>
- Raudsepp, I., & Liblik, P. (Toim.) (2017). *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikoolis*. Sihtasutus Innove. <https://oppekava.innove.ee/soovitusi-ja-naiteidloovtoode-labiviimiseks-pohikoolis-20>
- Reinsalu, R., Vija, M., & Kook, K. (2023). Sa tõestad sellega koolile ja ka endale, et sa oled nagu valmis inimene: üldpädevuste ja uurimistöö oskuste kujundamine gümnaasiumi uurimistöö kaudu. *The Yearbook of the Estonian Mother Tongue Society*, 68(1), 111. <https://doi.org/10.3176/esa68.06>
- Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. (2011). *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikooli III kooliastmes*. https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2017/08/Loovtoode_juhend_2

- Rohtla, V. (2002). *Uuriva õppetöö planeerimisest ja juhendamisest. Uuriv õppetöö*. Tartu: Studia Forseliana I.
- Roostik, M (2015). *Aineõpetaja arusaam juhendaja rollist õpilasuurimuse teadusliku stiili, vormistuse, kompositsiooni ja õigekirja tagamisel*. [Magistritöö. Tartu Ülikool]. DSpace.
- Ruiters, M.C.P., Simons, P.R-J., (2020). Professionalismi, õppimise ja identiteedi kontseptsioonide sidumine. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 8(2), 2020, 7–31
<https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.2.02a>
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Slabina, P., & Aava, K. (2019). Õpetajate koostöise õpikultuuri kogemused Eesti üldhariduskoolide näitel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 7(1),
<https://doi.org/10.12697/eha.2019.7.1.04>
- Strateegia, E. Õ., & Selgituseks, E. (2020). *Õpikäsitus ja selle muutmisest*. Haridus- ja teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/har_min_broshyyr_12lk_est_veebi.pdf
- Sutrop, M, H. Toming, & T. Kõnnusaar (Toim). (2017) *Hea kooli käsiraamat* (lk 7-28). Tartu Ülikooli Eetikakeskus.
<https://www.eetika.ee/et/hea-kooli-kasiraamat-2017-veebiversioon>
- TALIS (2019) *Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena*. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuring TALIS 2018 tulemused.
https://www.hm.ee/sites/default/files/talis_eeesti_raporti_i_osa_0.pdf
- Tampere, K., Vahtre, M., (2022). Noorteadlasi hakatakse kasvatama juba põhikoolis. *Õpetajate Leht*, 20. mai.
<https://opleht.ee/2022/05/noorteadlasi-hakatakse-kasvatama-juba-pohikoolis/>
- Tuisk, T. (2020). *Enesejuhitud õppimiseks vajalike pädevuste kujunemise toetamine loovtööde juhendamise protsessis III kooliastmes* [Magistritöö, Tallinna Ülikool].| ETERA

<https://www.etera.ee/zoom/84327/view?page=1&p=separate&search=terje%20tuisk&tool=search&view=508,1030,1414,500>

Põhikooli riiklik õppekava (PRÕK). <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001>

Valk, A. (2016). *Õpetajaameti atraktiivsus*. Haridus- ja Teadusministeerium.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/hmin_opetaja_atraktiivsus.pdf

Kutsekoda, S. (2022). *Tööelu üldoskuste klassifikatsioon ja tulevikuvajadus*. Uuring.

https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2022/03/Tooelu_yldoskuste_klassifikatsioon_ja_tulevikuvajadus_terviktekst.pdf

Vilkes, R. (2016). *Loovtöö korraldamine ja juhendamine põhikoolis lähtudes loovtöö eesmärkidest Tartu linna koolide näitel* [Magistritöö, Tartu Ülikool].

<http://hdl.handle.net/10062/52890>

Õunapuu, L. (2012). *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. Tartu Ülikool.

Külastatud aadressil <https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html>.

Qcamap.org. (s.a.). Salvestatud 9. märts 2024, <https://www.qcamap.org/ui/en/login>

Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis*.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava

1. **Millised on õpetajate peamised motivatsioonid, võimalused ja ootused saada loovtööde juhendajateks põhikooli III kooliastmes?**
 1. Milliseid aspekte peate kõige olulisemaks, kui saate kaaluda võimalust saada loovtööde juhendajaks?
 2. Millised isiklikud ja kutsealased tegurid mõjutavad teie soovi saada loovtööde juhendajaks?
 3. Kuidas kujutate ette oma rolli loovtöö juhendajana ning millised võimalused see roll teile avab?

2. **Millised on õpetajate peamised vajadused ja ressursid, mida nad vajavad loovtööde juhendajatena tegutsemiseks?**
 1. Kas tunnete, et kool pakub piisavalt toetust ja ressursse, et saaksite edukalt tegutseda loovtööde juhendajana?
 2. Kuidas saab kool või haridusasutus aidata teil arendada vajalikke oskusi ja ressursse loovtööde juhendamiseks?
 3. Kuidas kool valmistab ette õpetajaid, kes soovivad saada juhendajaks?
 4. Millised on kooli poolt pakutavad koolitusprogrammid ja toetusmeetmed, et toetada õpetaja arengut loovtööde juhendajatena? Kas on olemas mõni konkreetne tugi või koolitus, mida sooviksite saada, et parandada oma oskusi loovtööde juhendamisel?
 5. Millised on peamised ressursid, mida peate vajalikuks, et olla tõhus loovtööde juhendaja?

3. **Kuidas saavad koolid või institutsioonid õpetajaid toetada ja valmistada ette loovtööde juhendajateks saamisel?**
 1. Kuidas hindate kooli pakutavat toetust ja ettevalmistust loovtööde juhendajana?
 2. Millised on teie ootused kooli administratsioonile, mentoritele või kolleegidele, et tunneksite end kindlalt ja pädevana loovtööde juhendamisel?
 3. Millist tuge ja tagasisidet peate kõige olulisemaks, et saaksite olla tõhus juhendaja?
 4. Kuidas saab kool luua keskkonna, mis julgustab õpetajaid loovtööde juhendamisel?
 5. Millised on peamised väljakutsed, millega olete silmitsi seisnud või võite silmitsi seista, kui hakkate juhendajaks?
 6. Kuidas olete seni lahendanud raskusi ja ületanud takistusi loovtööde juhendamisel?
 7. Milliseid võimalusi ja toetust peate kõige olulisemaks, et saaksite edukalt ületada loovtööde juhendamise seotud raskusi?

Kas te soovite veel midagi lisada, millest me ei rääkinud, aga võiks?

Lisa 2. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.

Mina, **Terje Õunapuu**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Põhikooli III kooliastme loovtööde juhendajate toetamine, mille juhendajad on

Marvi Remmik ja **Ele Viskus**,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Terje Õunapuu

19.05.2024